

Självständigt arbete krigsvetenskap (15 hp)

Författare: Mj Mikael Beck	Program/Kurs
Förband: Lv6	SA VT 12/1MK023
Handledare: Peter Bull	
Examinator: Håkan Gunneriusson	
Antal ord: 13311	

Ledningsfilosofi i luftvärnet **Uppdragstaktik - Från decentralisering till centralisering**

Sammanfattning:

Kriget är ingenting annat än en utvidgad tvekamp, en våldsakt för att påtvinga motståndaren vår vilja.¹ Målet är att göra motståndaren värnlös. Om motståndaren skall uppfylla vår vilja, måste vi försätta honom i ett läge, som är ogynnsammare än det offer vi kräver av honom. Varje förändring i läget, som kan åstadkommas genom fortsatta krigshandlingar måste alltså leda till något än ogynnsammare.² Med denna *sanning* tar många teorier och doktriner sina avstamp. För att lyckas med att försätta vår motståndare i ett ogynnsamt läge gäller det att föra striden och att göra det snabbare än motståndaren. Detta kunde Överste Boyd se i sina studier om luftstriderna under Koreakriget.³ OODA loopen eller ”Boyd’s cykel” ligger numera till grund för manöverkrigföringen. William S. Lind skriver i handbok manöverkrigföring att själva syftet med manöverkrigföringen är att ta sig genom beslutscykeln, OODA loopen, snabbare än fienden.⁴ Som punkt 1 i handledningen för att lyckas med detta anger Lind att enbart en decentraliserad ledd styrka kan gå genom beslutscykeln snabbt.⁵ Denna slutsats går idag att finna i alla doktriner och metodhandböcker i Försvarsmakten. Uppdragstaktik med decentraliserad ledning förordas och beskrivs i samtliga nivåer och skall utgöra grunden för all ledning i Försvarsmakten.⁶ I samtliga doktriner och reglementen benämns dock undantag då uppdragstaktik med kommandostyrning är att föredra eller tvingas användas.

Vid närmare efterforskningar så märks att uppdragstaktik används lite slarvigt både som filosofi och ledningsmetod. Efter ett antal års tjänstgöring vid luftvärnet har jag upplevt att metoden med uppdragsledning får stå tillbaka för en centraliserad ledningsmetod. Detta medför mycket lite utrymme för underställda att ta initiativ när det kommer till strid i luftarenan. Är detta önskvärt, ofrånkomligt och överhuvudtaget förenligt med uppdragstaktik. Är det möjligt att luftvärnet med sin särställning i både flygstridskrafterna och markstridskrafterna kan gå genom OODA loopen snabbare än motståndaren utan att vara decentraliserad ledd såsom Lind anger som grundregel nummer ett?

Genom att klarlägga uppdragstaktiken som både filosofi och metod, jämföra med hur manöverteori och luftmaktsteori behandlar uppdragsstyrning samt se till luftvärnets förutsättningar för strid i luftarenan kan svaret på hur uppdragstaktiken kan tillämpas inom luftvärnet besvaras. Uppdragsstyrningen blir i luftvärnet en förutsättning för att kunna detaljstyra och leda genom kommando. Detaljstyrningen är just nu med de förutsättningar som finns ofrånkomlig och nödvändig. Samtidigt är uppdragsstyrningen grunden för att luftvärnet som markförband skall utveckla effekt från marken mot luften.

Nyckelord:

Ledningsfilosofi, luftvärn, uppdragstaktik, ledning, manöverkrigföring

¹ Clausewitz, von Carl. *Om kriget*. Stockholm, 2006, s. 29.

² Ibid., s. 31)

³ Lind, S William. Baudin Arne och Rekkedal Maurius (red). *Handbok manöverkrigföring*. USA: Colorado, 1985, s. 14.

⁴ Ibid., s. 15.

⁵ Ibid., s. 15.

⁶ Försvarsmakten, *Militärstrategisk doktrin*. Stockholm, 2011, s. 119.

**Command & Control philosophy within the Ground Based Air Defence
Mission-type-tactics – From decentralization towards centralization**

Abstract:

War is nothing but a duel on an extensive scale, an act of violence to compel our opponent to fulfil our will.⁷ The aim of the action in war is to disarm the enemy. If our opponent is to be made to comply with our will, we must place him in a situation which is more oppressive to him than the sacrifice which we demand. Every change in this position which is produced by a continuation of the war, should therefore be a change for the worse.⁸ Many theories and doctrines are based on this truth. To succeed to place our opponent in an adverse situation one must lead the battle and do it faster than the opponent. This is also what Colonel Boyd saw in his studies of the air fights during the war in Korea.⁹ The OODA loop or *Boyd's cycle* is now a basic theory of maneuver warfare. William S. Lind writes in his handbook in maneuver warfare that the purpose itself of maneuver warfare is to go through the OODA loop faster than your enemy.¹⁰ As remark number 1 in the guidance for succeeding with that task, Lind state that only a decentralized force can go through the cycle of decision fast.¹¹ This conclusion can be found in all doctrines and handbooks in the Swedish Armed Forces (SAF). *Mission type tactics* with decentralized control is ordered, or recommended and described in all service doctrines. It is the base for command and control within the whole organization.¹² In all doctrines and regulations in the SAF there are exceptions when mission type tactics with direct control is preferred or an imperative necessity.

After closer inquiries one can see that sometimes mission type tactics are carelessly used to describe both a philosophy and a method. After several years of service within the Ground Based Air Defense troops, my experience is that mission type control is not used as much as centralized control. This entails very little space for subordinated to take any initiative in the air war. Is that desirable, inevitable or on the whole consistent with mission type tactics? Is it possible that the GBAD with its unique position in both the ground- and air troops can go through the OODA loop faster than its opponents without decentralized control, as Lind alleged as rule number 1?

Through a elucidation of mission type tactics as both philosophy and as a method, a comparison between how airpower and maneuver theory treat mission type tactics and together with the conditions for GBAD the answer to how the GBAD can apply mission type tactics will be found. Mission type tactics is a sine qua non for the GBAD in order to be able to use centralized control and to lead through command. Detailed guidance is right now inevitable and necessary with the conditions now at hand. At the same time the ability for the GBAD to be effective in the air is founded through the mission type tactics.

Key words:

Command, Control, philosophy, GBAD, mission-type-tactics, directive control, decentralization, centralization, manoeuvre warfare

---

⁷ Clausewitz, von Carl. *Om kriget*. Stockholm, 2006, s. 29.

⁸ *Ibid.*, s. 31.

⁹ Lind, S William. Baudin Arne och Rekkedal Maurius (red). *Handbok manöverkrigföring*. USA: Colorado, 1985, s. 14.

¹⁰ *Ibid.*, s. 15.

¹¹ *Ibid.*, s. 15.

¹² Försvarsmakten, *Militärstrategisk doktrin*. Stockholm, 2011, s. 119.

Innehållsförteckning

1	Inledning	5
1.1	Bakgrund.....	5
1.2	Problemformulering	6
1.3	Frågeställning.....	6
1.4	Syfte.....	7
1.5	Tidigare Forskning	7
1.6	Avgränsningar	9
1.7	Centrala begrepp	9
1.8	Litteratur	9
1.9	Teori	10
1.10	Metod	11
1.10.1	Metodbeskrivning	11
2	Insatser i luftarenan och uppdragstaktik	13
2.1	Manöverkrigföring som den väpnade delen av manövertänkande	13
2.2	Uppdragstaktik som ledningsfilosofi.....	14
2.2.1	Vad är uppdragstaktik?.....	15
2.2.2	Varför skall uppdragstaktik användas?	15
2.2.3	Svensk doktrinär syn på uppdragsstyrning	15
2.2.4	Uppdragstaktik: Filosofi – Metod.....	16
2.3	Manöverteori och luftmaktsteori.....	17
2.4	Luftvärnsbataljonernas förutsättningar.....	18
2.4.1	Allmänt	18
2.4.2	Organisation.....	19
2.4.3	Fysiska operationsmiljöer	20
2.4.4	Stridskrafternas egenskaper	21
2.5	Sammanfattning av undersökningsobjekt.....	22
2.5.1	Uppdragstaktik	22
2.5.2	Luftteori/Markteori.....	23
2.5.3	Luftvärnets förutsättningar	23
2.6	Luftvärnsbataljon ledningsmetod	23
2.6.1	Övergripande.....	23
2.6.2	Stridsledningen.....	25
2.7	Analys.....	26
2.7.1	Övergripande ledning	26
2.7.2	Genomförandedledning	27
2.7.3	Funktionsstridsledning	27
2.7.4	Luftvärnsstridsledning.....	28
2.8	Slutsatser.....	28
3	Diskussion	29
3.1	Resultatdiskussion	29
3.1.1	Fortsatt forskning	33
4	Referenser	33

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Militärstrategisk doktrin (MSD) syfte är att:

Inrikta Försvarmaktens verksamhet avseende analys, planering, genomförande och utvärdering. MSD ska ge förståelse för såväl insats- och övningsverksamhet som system- och förmågeutveckling. MSD ger också Försvarmakten en gemensam och enhetlig nomenklatur.¹³

Doktrinen är en svensk doktrin överordnad övriga nationella militära doktriner, grundsyner och reglementen.¹⁴

I den inriktande delen av MSD står om uppdragstaktik som grunden för all ledning i Försvarmakten.¹⁵ Uppdragstaktiken har sitt ursprung för svenskt vidkommande i manöverkrigföring och då som resultat av ett behov av snabba beslut och krav på ett ökat tempo. För att kunna ta initiativ i syfte att utnyttja uppkomna situationer och exploatera motståndarens svagheter, vilket är viktiga förutsättningar för indirekt metod, krävs decentraliserad ledning.¹⁶

Som arméofficer är manöverkrigföring med uppdragstaktik som ledningsfilosofi inte obekant. Graden av kommandostyrning inom ramen för uppdragstaktik varierar beroende på uppgift och hur stora samordningsbehoven är. Detta beskrivs bra i MSD.¹⁷

Det är de föreliggande samordningsbehoven som avgör hur ledningen bör tillämpas.

Efter många år inom luftvärnet har jag märkt att utvecklingen av luftvärnet som arméförband med uppgifter i luftarenan allt oftare blir beroende av centraliserad ledning och detaljstyrning för att nå önskad effekt. Betyder detta att uppdragstaktik inte tillämpas inom luftvärnet?

Den strikta skrivningen i våra doktriner om uppdragstaktik inom ramen för manöverkrigföringen och indirekt metod kräver decentraliserad ledning. Samtidigt är det lednings- och samordningsbehoven som skall avgöra hur ledningen bör tillämpas. Kan uppdragstaktik som filosofi tillämpas med centraliserad ledning? Kan det vara så att luftvärnet som arméförband kan uppnå manöverkrigföringens syfte med indirekt metod med en annan ledningsmetod än uppdragsstyrning inom ramen för uppdragstaktiken?

Detaljstyrning kan till exempel också behövas när:

- Samordningsbehovet är stort (till exempel av säkerhetsskäl, politisk hänsyn och så vidare).
- Tidsfaktorn inte medger annat.
- Resurser är knappa och måste regleras.
- Specifika resultat eller effekter måste uppnås.

---

¹³ Försvarmakten, *Militärstrategisk doktrin*. Stockholm, 2011, s. 12.

¹⁴ Ibid., s. 14.

¹⁵ Ibid., s. 119.

¹⁶ Ibid., s. 120.

¹⁷ Ibid., s. 121.

- Ett specifikt agerande krävs, till exempel vid ett specifikt inövat förfarande.¹⁸

Den amerikanske historikern Robert M Citino skriver i sin bok *The German Way of War* att det är omöjligt för en modern armé att ledas decentraliserat och att uppdragstaktik som ledningsfilosofi inte går att använda. Högteknologiska vapensystem och komplexa kommunikationssystem ger en förbandschef på högre nivå ingen handlingsfrihet. Enligt Citino är utrymmet för initiativ på lägre nivå litet i operationer som innehåller manövrerbara markstyrkor, taktiskt flyg och attackhelikoptrar.¹⁹

Utan att påstå att doktrinen alltid har rätt och utan att hålla med Citino villkorlös, så är det intressant att reflektera kring möjligheten att uppdragstaktik med decentraliserad ledning är en filosofi som är i behov av en översyn. Utvecklingen inom krigföringen har genomgått många stora förändringar sedan andra världskriget. Även om krigets natur måhända är konstant så har organisation, koncept, metoder och framförallt tekniken förändrats.

1.2 Problemformulering

Tillämpningen av uppdragstaktik varierar mellan mark-, sjö- och luftstridskrafter, bland annat på grund av deras särart, uppgifternas karaktär, organisation, tempo och räckvidd. Till exempel leds luftstridskrafterna till delar centralt och detaljstyrt i snabba dynamiska förlopp. Detta utvecklas i Operativ doktrin och i respektive stridskrafterns olika publikationer.²⁰ Ovanstående skrivning öppnar upp för valet av ledningsmetod. Den decentraliserade ledningsmetoden som den enda tillämpbara inom ramen av uppdragstaktik är inte längre lika självskriven i vår doktrin. Samtidigt väcks frågan vad som egentligen är uppdragstaktik om den genomförs med övervägande detaljstyrning.

Att försöka återfinna tydlighet i hur ledning skall genomföras för luftvärnets del är svårt. I våra egna metodhandböcker återfinns skrivningen om uppdragstaktik som grund, som alltså kan genomföras med uppdragsstyrning men beroende på ett antal faktorer även med detaljstyrning. Det är dock fortfarande så att intentionen med uppdragstaktik bäst uppfylls med uppdragsstyrning²¹. Med stöd i den inriktande doktrinen (MSD) torde ledningsmetod inom ramen för uppdragstaktik kunna klaras ut på ett bättre sätt. För luftvärnets del blir det dock ett glapp mellan MSD och egna reglementen samt handböcker. Detta då den Operativa doktrinen för både luft och mark inte fortsätter att tydliggöra luftvärnets behov av ledning, utan fokuserar på de offensiva komponenterna i respektive operationsmiljö.

Luftvärnet har en särställning som förbandstyp både i den markoperativa miljön och i luften. Kärnproblemet ligger i att generella ledningsmetoder beskrivna i doktrinen som inte preciseras, gör att samma otydlighet i ledningsfilosofins tillämpning som beskrivs i den militärstrategiska doktrinen, fortplantas i luftvärnets egna reglementen och handböcker.

1.3 Frågeställning

Ur ovanstående problemformulering kan följande frågeställning extraheras:

- Hur kan luftvärnet som markförband tillämpa uppdragstaktiken vid strid mot luftmål?

---

¹⁸ Försvarsmakten, *Militärstrategisk doktrin*. Stockholm, 2011, s. 122.

¹⁹ Citino, Robert M, *The German Way of War*, Lawrence, 2005, s. 310.

²⁰ Försvarsmakten, *Militärstrategisk doktrin*. Stockholm, 2011, s. 124.

²¹ *Ibid.*, s. 121.

För att besvara frågan kommer följande områden belysas:

- Vad är uppdragstaktik och varför skall det användas?
  - o Vad finns för teorier och olika perspektiv på uppdragstaktik.
  - o Vad är det bakomliggande syftet med uppdragstaktiken?
- Hur skiljer sig synen på uppdragstaktik mellan strid på marken och strid i luften?
  - o Finns det olika doktrinär syn i svenska försvarsmakten?
  - o De olika tendenserna inom litteraturen och synen på ledning.
- I vilken operationsmiljö verkar luftvärnet?
  - o Framför allt den fysiska operationsmiljön mark och luft.
- Vilka är luftvärnets förutsättningar till val av ledningsmetod?
  - o Egna metoder vid planering, ledning, genomförande och utvärdering.
  - o Andra förutsättningar såsom organisation m.m.

1.4 Syfte

Genom att besvara frågan kan otydligheten kring ledningsmetod inom ramen av uppdragstaktik tydliggöras i luftvärnets handböcker och reglementen.

Ledningssystem och metoder kan bättre förklaras och handlingsutrymmet för underställda kan tydliggöras. På detta sätt kan både uppgiftsställare och mottagare bättre fokusera på uppgiften och ta de initiativ som faktiskt erbjuds. Utbildningen av luftvärnets officerare genomförs till stor del vid markstridsskolan där företrädesvis officerare i markstridsförbanden utbildas. Således är risken stor att de skolas in i yrket med den markoperativa, mer traditionella synen på uppdragstaktik, där decentraliserad ledning och ledning genom uppdrag är tydlig.

Genom att tydliggöra luftvärnets tillämpning av uppdragstaktik med stöd i doktrinen skulle svaret på forskningsfrågan kunna vara en del i utbildningen och utvecklingen av officerare inom luftvärnet. Användande och framtagande av ledningssystem samt organisationsutveckling är även det områden där tydliggörandet av ledningsmetod skulle kunna få betydelse. Hur uppdragstaktiken tar sig uttryck i luftvärnet skulle kunna ligga till grund för att bättre beskriva ledningsmetoder i kommande utgåva av ledningsmetodhandbok för luftvärn.

1.5 Tidigare Forskning

Det finns mycket forskning kring ledningsmetoder generellt och då inte minst kopplat till manöverkrigföring. Dock är upptäckten att när det kommer till luftvärn och modern krigföring finns lite skrivet och avseende ledningsfilosofi och metodik upplevs att luftvärnet med sin defensiva roll försumrats. Anledningen till att det är så går att spåra till en offensiv kultur inom luftmaktsteoretikerna.²² Kenneth P. Werrell tar i sin bok *Archie to SAM* upp samma problem i bokens preface. Han skriver bland annat att:²³

The subject of ground-based air defence systems is neglected for a number of reasons. First, research is difficult because material is fragmented. Even more significant is the fact that the topic does not have "sex appeal." "... the airplane

---

²² Widén, Jerker & Ångström, Jan, *Militärteorins grunder*, Stockholm, 2005, s. 247 f.

²³ Werrell, Kenneth P, *Archie to SAM, A short Operational History of Ground-Based Air Defence*, Second edition, Alabama, 2005, s. xix.

appears as a dynamic, advanced, exciting , and offensive weapon, ground-based air defence systems are seen in the opposite light

Dessa båda spårbara anledningar kan förklara varför det finns lite skrivet om manöverkrigföring och luftvärn. De Operativa doktrinerna skrivna för antingen mark, luft eller för gemensamma operationer har ett stort fokus på offensivt tänkande. Luftvärnet som defensivt inslag i luftförsvaret²⁴ särbehandlas ej och därmed utreds heller ej möjligheten till en annorlunda syn på ledning i luftvärnet. Valet är gjort till att placera uppsatsen i och kring två tidigare uppsatser. Den första behandlar manövertänkande inom luftvärnet²⁵ och den andra manöverteori och luftmaktsteori.²⁶

Valet av dessa två för att placera denna uppsats är gjord för att de tar upp, för denna uppsats, centrala objekt. Kd Wilhelmssons uppsats tar upp förekomsten av uppdragstaktik utifrån definitionen ur svenska doktrinen och luftvärnets taktiska koncept²⁷. Hans slutsatser är tudelade avseende uppdragstaktiken som ledningsfilosofi. I sin diskussion belyser han kort att luftvärnet går mot mer centraliserad ledning och att detta kanske är rätt med det bakomliggande syftet med ledningen, att den som har bästa lägesuppfattningen bör leda.²⁸

Mj Bergström har i sin uppsats valt att titta på huruvida manövertänkande och manöverkrigföring är förenliga med luftmaktsteori.²⁹ Då luftvärnet dels är en del av arméstridskrafterna³⁰ och till del utgör kärnan av luftstridskrafterna³¹ är denna uppsats med de slutsatser han kommer fram till intressanta.

Eftersom Boyds OODA loop är vald som teoribakgrund på grund av den påverkan hans teorier fått internationellt och så även i Sverige, blir det även intressant att se på internationell forskning kring centraliserad ledning relativt decentraliserad ledning. Denna forskning hittas oftast inom ramen för luftstridskrafterna. John J. Schaefer från United States Air Force (USAF) skrev 2006 en rapport om teknologins påverkan på initiativet i genomförandet och möjligheten till att även centralisera genomförandet inom luftstridskrafterna.³² I samma rapport beskriver han hur ett centraliserat lett genomförande kan komprimera OODA loopen genom att acceptera luftstridsledningen som ett vapensystem med betydligt bättre lägesuppfattning än det enskilda flygplanet.³³

En annan intressant rapport av Lieutenant Colonel Henry J. Santicola belyser ledningsfilosofin som är gällande för luftstridskrafterna och för luftmakt, Centralized Control/Decentralized Execution. Santicola redogör för huruvida detta doktrinära förhållningssätt fortfarande är gällande och om den fortfarande kan anses fungera inom ramen för gemensamma operationer och luftoperationer.³⁴ Han pekar bland annat på att uppdragstaktik med decentraliserat genomförande, såsom Helmuth von Moltke formaliserade

²⁴ Försvarsmakten, *Doktrin för luftoperationer*, 2005, s. 32.

²⁵ Wilhelmsson, Jimmy, *Manövertänkande inom luftvärnsbataljonen?*, Halmstad, 2009

²⁶ Bergström, Lars, *Luftmakt och manöverteori, mer än bara understöd*, Stockholm, 2006

²⁷ Försvarsmakten, *Taktiskt koncept luftvärn*, Halmstad, 2005

²⁸ Wilhelmsson, Jimmy, *Manövertänkande inom luftvärnsbataljonen?*, Halmstad, 2009, s. 27.

²⁹ Bergström, Lars, *Luftmakt och manöverteori, mer än bara understöd*, Stockholm, 2006, Abstract

³⁰ Försvarsmakten, *Militärstrategisk doktrin*, Stockholm, 2011, s. 100.

³¹ *Ibid.*, s. 101.

³² Schafer III, J. John, *Centralized Execution in the U.S. Air Force*, Leavenworth, Kansas, 2006

³³ Schafer III, J. John, *Centralized Execution in the U.S. Air Force*, Leavenworth, Kansas, 2006, s. 15.

³⁴ Santicola, J. Henry, *Centralized Control/Decentralized Execution: A valid tenet of airpower*, Carlisle, Pennsylvania, 2005

det på 1800-talet, fortfarande lever kvar i doktriner för gemensamma- och markoperationer. I samma rapport finns också en kort förklaring till varför luftstridskrafterna inte kan anpassa ledningsfilosofin till samma filosofi som markstridskrafterna som betonar decentraliseringen av ledningen.³⁵

När forskning kring ledning går igenom, så upplever jag att utgångspunkten för ledningsfilosofi efter andra världskriget är uppdragstaktik med decentraliserad ledning. Flygstridskrafterna har en liten annan historia som bland annat Santicola redogör för i sin rapport.³⁶ Teknologitvecklingen har dock en central roll i att till del förklara förändringar i ledningsfilosofi, utan att för den skull omkullkasta grundteorier om manöverkrigföring eller luftmakt. En intressant artikel kring detta ämne har skrivits av Michael Kometer. *The Strategy of Control: Centralized vs. Decentralized Control of US Airpower*.³⁷ I diskussionen kommer uppsatsen återkomma till en del av denna tidigare forskning då de pekar på ett antal problemområden som även luftvärnet som en del av luftförsvaret kan ta del av.

1.6 Avgränsningar

Denna uppsats skall undersöka på vilket sätt svenskt luftvärn kan tillämpa uppdragstaktik som ledningsfilosofi. Avgränsningen är gjord till att snäva av aspekten att se på uppgiften strid mot luftmål, då detta är den uppgift som mest skiljer luftvärnet från andra arméförband. Samtidigt är det med den organisation vi idag har och fortsatt i Insatsorganisation 2014 (IO14).

Det i manöverbataljonerna organiserade luftvärnet avgränsas bort då de inte är en del av luftvärnsbataljonen och leds av manöverbataljonchefen och inte ingår i samma ledningsstruktur som det luftvärn denna uppsats har att undersöka.

De källor som inte tagits med i denna undersökning är motiverade under rubriken 1.8 Litteratur.

1.7 Centrala begrepp

De centrala begrepp som återfinns i denna uppsats beskrivs i själva avhandlingen och därför tas inte detta upp särskilt under denna rubrik.

Läsaren av denna uppsats förutsätts inneha förkunskaper motsvarande grundläggande officersutbildning för att på ett kvalitativt sätt kunna ta till sig innehållet och slutsatserna.

1.8 Litteratur

Urvalet av litteratur har medvetet valts till att innefatta mer eller mindre känd litteratur vid Försvarshögskolan. Valet att både titta på källor som tar upp luftmaktsteorier och manöverkrigföring utifrån markarenan får representera bredden i valet av litteratur. Då uppsatsen skall undersöka ett problem med en ledningsmetod som normalt inte förknippas med manöverkrigföring skall detta inte undersökas i litteratur som inte kan anses vara akademiskt accepterad i Svenska försvarsmakten. Detta för att stödet för slutsatser skall anses

---

³⁵ Santicola, J. Henry, *Centralized Control/Decentralized Execution: A valid tenet of airpower*, Carlisle, Pennsylvania, 2005, s. 9.

³⁶ Ibid.

³⁷ Kometer, Michael. "The Strategy of Control: Centralized vs. Decentralized Control of US Airpower", *Defence Studies*, Vol. 3, Issue. 2, Summer 2003, s.36-63.

vara trovärdigt och starkt för resultatet. För att få ytterligare bredd i ansatsen så har även litteratur kring ledning valts för att komplettera manövertänkandets syn på ledning. Internationella uppsatser främst från United States Air Force (USAF) har använts för att få ett större perspektiv i resultatdiskussionen. Det är därifrån det finns forskning kring denna uppsats frågeställning. Önskvärt hade varit att finna liknande uppsatser inom Sverige, men även från andra länder. Dock känns diskussionerna igen från forskning kring andra närliggande ämnen och de utgör inte en kontroversiell linje i de resultat som författarna lägger fram.

Uppsatsen tar avstamp i Handbok manöverkrigföring av William S Lind för att där finna stöd i teorin kring manöverkrigföring. Denna bok har använts och används fortfarande som ledande litteratur kring manöverkrigföring inom Svenska Försvarsmakten. Tillsammans med de böcker som valts ut så kommer svenska doktriner och reglementen att användas för att dels förankra begrepp och teorier men även finna svar på om det trots divergensen mellan ledningsfilosofi och vald metod går att kombinera centralstyrning och uppdragstaktik.

Spårbarheten till svenska doktriner viktig, varför teorier och synsätt som behandlas i doktrinen till del fått styra urvalet av litteratur.

När begreppet svenska doktrinen eller doktriner används så har den militärstrategiska doktrinen 2012 års utgåva använts tillsammans med arenadoktrinerna från 2005. Den militärstrategiska doktrinen från 2012 skiljer sig inte väsensskilt från 2005 i de frågor som behandlas och därmed används de tillsammans. Avseende metodhandbok ledning luftvärn är förförståelsen den att jag har varit en av delförfattarna till metodhandboken. Den används som utbildningsreglemente och vid träning av luftvärnsbataljonen.

1.9 Teori

Den pensionerade flygvapenöversten John Boyds intresse för luftstriderna under Koreakriget och senare även för markstrider ledde till vad som numera är känt som Boyds teori.³⁸ Han pekar i sin teori på att konflikter kan uppfattas som cykler där *upptäcka-bedöma-fatta beslutsagera* genomförs under konkurrerande tidsförhållanden. Teorin kallas även ibland för ”Boyds cykel”, (*OODA loop; Observe, Orient, Decide, Act*).³⁹ Boyds teori definierar vad som menas med ordet ”manöver” när det används i begreppet ”manöverkrigföring”.⁴⁰ Boyd menar att sett till Koreakrigets luftstrider och de markstrider han studerade så hade situationerna en sak gemensamt. En snabbare beslutscykel gav det övertag som behövdes för att gå vinnande ur striderna.

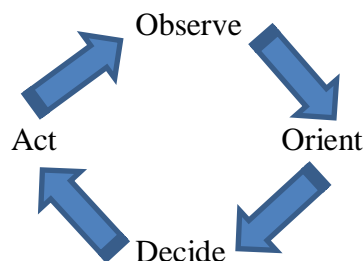

Bild 1:1 Boyds OODA loop (Boyds cykel)

³⁸ Lind, S. William, *Handbok i Manöverkrigföring*, Colorado, USA, 2003, s. 14.

³⁹ *Ibid.*, s. 14.

⁴⁰ *Ibid.*, s. 15.

Handbok manöverkrigföring definierar manöverkrigförings syfte som att ta sig igenom beslutscykeln snabbare än fienden. Vidare försöker denna handbok besvara frågan hur en snabbare beslutscykel uppnås.

För att besvara frågan ställs tre allmänna tänkvärda ”regler” upp.⁴¹

1. Det är bara en decentraliserad ledd militär styrka som kan gå igenom beslutscykeln snabbt.
2. Manöverkrigföring innebär att du accepterar förvirring och oordning och använder detta framgångsrikt, genom decentraliserad ledning skapar du även oordning och förvirring.
3. Alla mönster, schabloner och formler ska undvikas.

Uppdragstaktikens förankring i denna teori ligger i punkt 1. Uppdragstaktik är nyckeln till den decentralisering som krävs för att Boyds cykel ska gå snabbt att genomföra.⁴²

Teorianknytningen är i stort sprungen ur problemformulering, syfte och frågeställning. Teorin kommer att användas för att förankra uppsatsen och de slutsatser som dras.

1.10 Metod

Då uppgiften är att undersöka hur luftvärnet kan tillämpa uppdragstaktik vid strid mot luftmål har en textanalys varit grunden för att ta fram empiri. Empirin är i denna uppsats framtagen genom en kvalitativ textanalys kring ett antal undersökningsobjekt. Dessa objekt är:

1. Uppdragstaktik, vad är det och vad är syftet med att använda densamma.
2. Synen på ledningsmetod inom luftstridskrafterna jämfört med markstridskrafterna.
3. Luftvärnets förutsättningar till att bedriva strid mot luftmål.

Efter textanalysen sammanställs dessa objekt i syfte att tydligt kunna analyseras. Sammanställningen är också ett resultat av textanalysen. Detta resultat ställs därefter mot luftvärnsbataljonens ledningsprocesser ur metodhandboken för att i dessa olika ledningsprocesser presentera resultatet från empirin metodiskt. Resultatet ifrån denna processgenomgång kommer att svara på hur möjligheten är för att tillämpa uppdragstaktik vid luftvärnet med bibehållen spårbarhet till svenska doktriner och reglementen.

I den efterföljande diskussionen utvecklas möjligheterna för att nyttja uppdragstaktik inom luftvärnet. En diskussion kring varför luftvärnet skiljer sig från flygvapnet och armén i användandet av uppdragstaktik samt hur diskussionen förs internationellt. Denna del av uppsatsen är viktig då textanalysen ger olika tolkning beroende på vilket perspektiv den som läser uppsatsen har. I diskussionen kan resultatet utvecklas och olika perspektiv på vad resultatet innebär blir här möjligt att belysa.

1.10.1 Metodbeskrivning

I uppsatsen kommer inledningsvis manöverkrigföring belysas, syftandes till att förstå var uppdragstaktiken kommer in som begrepp. Här skall också den svenska doktrinära synen på manöverkrigföring redovisas. Därefter skall uppdragstaktiken noga granskas för att förstå syftet med att nyttja densamma. Förutsättningarna för luftvärnet samt synen på uppdragstaktiken i luftmaktsteori och manöverteori skall tillsammans med det undersökta begreppet uppdragstaktik ställas mot luftvärnets ledningsprocesser.

---

⁴¹ Lind, S. William, *Handbok i Manöverkrigföring*, Colorado, USA, 2003, s. 15 f.

⁴² *Ibid.*, s. 20.

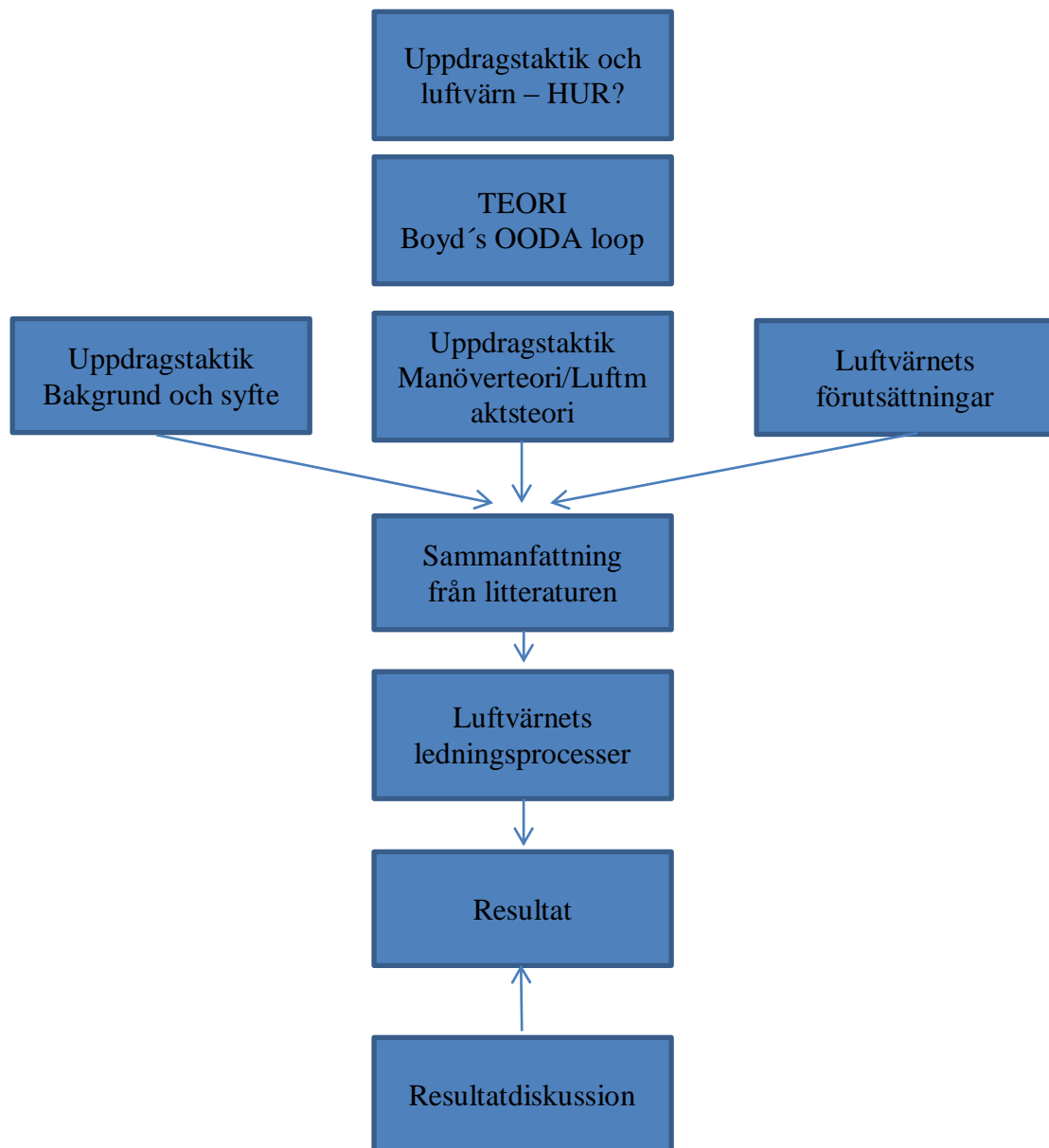
För att kunna göra detta kommer först en datainsamling kring vad uppdragstaktik är och varför decentraliserad ledning förespråkas. Förhållandet filosofi och metod kommer att klarläggas utifrån litteraturen.

Därefter kommer luftvärnet och dess förutsättningar på stridsfältet belysas med utgångspunkt i doktriner och reglementen samt egen förförståelse. Detta för att få ta fram det lednings- och samordningsbehov som luftvärnet har. På grund av dualismen i luftvärnets tillhörighet och operationsmiljö kommer ledningsfilosofier i mark och luftarenan att jämföras för att se om de uppvisar likheter och eller skillnader. Tillsammans utgör dessa tre undersökningsobjekt som sammanställts, resultatet av textanalysen.

Luftvärnets ledning kan delas in i olika ledningsprocesser, dessa redovisas i uppsatsen. Genom att sätta resultatet i relation till dessa ledningsprocesser skall svaret på forskningsfrågan sökas. I det slutliga resultatet redovisas svaret på forskningsfrågan utifrån en kvalitativ undersökning av resultatet av textanalysen satt i de olika ledningsprocessperspektiven.

Den efterföljande resultatdiskussionen skall anlägga olika perspektiv på hur resultatet kan tolkas och vilka andra utfall som kan tänkas om vissa förutsättningar i empirin skulle ändras. Här kommer även återkopplingen till teorin att genomföras.

Bilden på nästa sida redovisar schematiskt metoden för att tydligare förstå uppsatsens uppbyggnad och metod och utgör även dispositionen.

2 Insatser i luftarenan och uppdragstaktik

2.1 Manöverkrigföring som den väpnade delen av manövertänkande

Manöverkrigföringen är central då vi skall besvara frågan om ledningsfilosofi i luftvärnet. Valet av Boyds teori ur *Handbok i manöverkrigföring* som teorianknytning är gjord, varför också definitioner av manöverkrigföring tas ur samma bok.

Taktik för manöverkrigföring är:

Taktik är en process som går ut på att kombinera två element, *stridsteknik och utbildning*, med hjälp av tre mentala ”filter” eller referenspunkter – *uppdragstaktik, kraftsamling* och sökande efter *fiendens styrkor och svagheter* – i syfte att ta fram en metod som är unik för aktuell situation.⁴³

⁴³ Lind, S. William, *Handbok i Manöverkrigföring*, Colorado, USA, 2003, s. 14 ff.

I Svenska Försvarsmaktens militärstrategiska doktrin (MSD) står:⁴⁴

- ... sammanfattningsvis syftar manöverkrigföring till att uppnå avgöranden genom att åstadkomma systemchock. Grunden för manöverkrigföring är att:
- Tillämpa den indirekta metoden och utnyttja kritiska sårbarheter.
  - Ständigt sträva efter initiativet, vilket underlättas av uppdragstaktik.

Korrelationen mellan William S Linds tre mentala filter⁴⁵ och doktrинens definition av manöverkrigföring syns tydligt. Vidare kan man i doktrinen för markoperationer läsa att den aktör som bäst utnyttjar manövern till sin fördel under genomförandet kan ta initiativet och uppnå ett överläge relativt motståndaren.⁴⁶ Här lyser Boyds Teori (OODA loop) igenom. Det begrepp som inte är beskrivet i Boyds teori, är den indirekta metoden. Här finns dock en spårbarhet till *fiendens styrkor och svagheter* och även till att *utnyttja kritiska sårbarheter*. I MSD återfinns begreppet tillsammans med manövertänkande. Manövertänkande är en utveckling av indirekt metod.⁴⁷ Den indirekta metoden kännetecknas av exploatering av motståndarens svagheter, både moraliskt, konceptuellt och fysiskt. Motståndarens styrkor undviks.⁴⁸ I manöverkrigföringen tas både indirekt metod och direkt metod upp som metoder som båda kan tillämpas på alla krigföringens nivåer. Vid alla typer av strid skall dock avgöranden eftersträvas med hjälp av indirekt metod, även om metoderna ständigt måste blandas.⁴⁹ Förståelsen för manöverkrigföringens metoder blir alltså inte helt komplett utan att även kort beskriva den direkta metoden.

Direkt metod kännetecknas av att man utnyttjar den egna styrkan som är både kvantitativt som kvalitativt starkare än motståndaren.⁵⁰ Bilden av utnöttningskrigföringens grunder gör sig här påmind, att ge sig på motståndaren genom att angripa hans starkaste punkt såsom bland annat Clausewitz förespråkade.⁵¹ Samtidigt är det intressant att trots indelningen i direkt och indirekt metod som varandras motsatser, så skall båda användas i manöverkrigföring. På liknande sätt har även utnöttningskrigföring setts som manöverkrigföringens motsats, men inte heller här skall utnöttningskrigföringen ses i destillerad form utan mer som en niddbild för att föda bilden av manöverkrigföring. Inslaget av direkt metod i manöverkrigföringen är dock intressant att ta till sig då det ibland kan förefalla som om detta tas upp väldigt lite i litteraturen. Det är den indirekta metoden som tar plats i teorierna och förklaringarna till hur konflikter skall lösas eller vinnas.

2.2 Uppdragstaktik som ledningsfilosofi

Uppdragstaktik är ett av de mentala filter för taktik som tas upp i handbok manöverkrigföring och uppdragstaktik är också vad svenska Försvarsmakten tar upp som en grundförutsättning för manöverkrigföring. Därför är det av central betydelse för frågeställningen att definiera vad uppdragstaktik är och varför det skall användas. Under denna rubrik skall också kännetecknen för uppdragstaktik och vilken svensk doktrinär syn som existerar avseende ledning och uppdragstaktik tas upp. Huruvida uppdragstaktik ses som en ledningsfilosofi och/eller metod blir också nödvändigt att klarlägga.

⁴⁴ Försvarsmakten, *Militärstrategisk doktrin*, Stockholm, 2011, s. 127.

⁴⁵ Lind, S. William, *Handbok i Manöverkrigföring*, Colorado, USA, 2003, s. 19.

⁴⁶ Försvarsmakten, *Doktrin för markoperationer*, Stockholm, 2005, s. 15.

⁴⁷ Försvarsmakten, *Militärstrategisk doktrin*, Stockholm, 2011, s. 126.

⁴⁸ *Ibid.*, s. 125.

⁴⁹ *Ibid.*, s. 126.

⁵⁰ *Ibid.*, s. 124.

⁵¹ Clausewitz, von Carl, *Om kriget*, Borgå, 2006, s. 51.

2.2.1 Vad är uppdragstaktik?

”Det är bara en decentraliserad ledd styrka som kan ta sig igenom beslutscykeln snabbt”⁵²

Detta påstående syftar till, efter tolkning, på att information och beslut inte skall ta sig igenom ledningsnivåer då detta resulterar i långa beslutscykler. Därav slutsatsen att styrkan måste vara decentraliserad ledd.

Uppdragstaktiken som ett av de mentala filter som beskrivs i Handbok manöverkrigföring lyfter fram uppdragstaktiken som nyckeln till den decentralisering av ledningen som krävs för att gå igenom Boyds cykel så snabbt som möjligt.⁵³ Uppdragstaktik innebär att underställd får reda på vad som skall uppnås. Hur det skall gå till är i stort sett upp till den enskilde.⁵⁴

Vidare är chefens vilja och önskat slutresultat som chefen vill uppnå avgörande. Underställd måste i detta förstå chefens vilja och syfte minst två nivåer över sin egen. Underställd åtar sig att agera i den överordnades intresse – vad som skall uppnås – och den överordnade ger den underställda stor frihet avseende hur det skall göras.⁵⁵ Med detta förhållningssätt kan snabba förändringar omhändertas på lägre nivå, initiativ kan tas och en snabbare beslutscykel, som är grundtanken med ledningsfilosofin, kan uppnås.

2.2.2 Varför skall uppdragstaktik användas?

För att kunna agera snabbare än motståndaren krävs ofta ett delegerat beslutsfattande och ett handlingsutrymme som möjliggör initiativtagande. Genom nyttjande av uppdragstaktik kan behovet av återkommande initiativ tillgodoses i hög omfattning.⁵⁶ Även i denna skrivning om initiativ så ses uppdragstaktiken som nyckeln som möjliggör återkommande initiativ. Återigen med det högre syftet att kunna agera snabbare än motståndaren. Om uppdragstaktik som filosofi är en metod och inställning till ledning så måste även formen av ledning som uppfyller ledningsfilosofi tas upp. Den form av ledning som bäst uppfyller uppdragstaktikens intentioner är uppdragsstyrning.⁵⁷

2.2.3 Svensk doktrinär syn på uppdragsstyrning.

Uppdragsstyrning enligt vår doktrin innebär generellt att chefen ska:⁵⁸

- Ange mål som skall uppnås
- Ställa uppgift/uppgifter
- Tilldela resurser för uppgiftens eller uppgifternas lösande.
- Ange handlingsregler och överlämna i så stor omfattning som möjligt till underlydande att själv fatta beslut om hur uppdraget skall lösas.

Uppdragsstyrningen visar tydligt på det kontrakt eller förtroende som William S Lind beskriver i sin handbok.⁵⁹ Samtidigt måste det förekomma annan styrning än uppdrag beroende på vilken uppgift som skall lösas. Stora samordningsbehov borde leda till en förändrad ledningsmetod. Visserligen skulle handlingsregler kunna vara ett sätt att inom ramen av uppdragsstyrning lösa samordningsproblem. Likaså skulle samordningen kunna delegeras som uppdrag till underlydande att lösa genom samverkan. Som kontrast till att

⁵² Lind, S. William, *Handbok i Manöverkrigföring*, Colorado, USA, 2003, s. 15.

⁵³ Ibid., s. 20.

⁵⁴ Ibid., s. 20.

⁵⁵ Ibid., s. 20.

⁵⁶ Försvarmakten, *Militärstrategisk doktrin*, Stockholm, 2011, s. 64.

⁵⁷ Försvarmakten, *Militärstrategisk doktrin*, Stockholm, 2011, s. 121.

⁵⁸ Försvarmakten, *Militärstrategisk doktrin*, Stockholm, 2011, s. 121.

⁵⁹ Lind, S. William, *Handbok i Manöverkrigföring*, Colorado, USA, 2003, s. 21.

samordning kan ske genom samverkan står samordning genom befäl. Detta benämns ofta som kommandostyrning. Detta skall dock inte ses som centraliserad ledning och därmed inte som en motsats till uppdragstaktik. Både William S Lind⁶⁰ och svenska militärstrategiska doktrinen⁶¹ lyfter fram möjligheten att när det krävs kunna leda genom befäl.

Uppdragsstyrningen är metoden för att tillse att en styrka når sina mål. Acceptans för att chefen inte påverkar hela skeendet är nödvändig. Kontrollen kan i denna ledningsmetod uppfattas som förlorad. För att kunna bedöma om detta är ett problem eller ej måste frågan ställas hur mycket kontroll som behövs. William S Lind beskriver det som att uppdragstaktiken har förändrat hur kontrollen uppnås. Kontrollen uppnås genom att tydligt ange syfte och att definiera uppdraget.⁶²

Ett annat begrepp som tydligt framträder när kontroll definieras är visshet. Att inneha visshet kring något på stridsfältet väcker genast tanken på att försöka kontrollera eller agera eftersom vissheten ger denna möjlighet. Här blir Boyds cykel tydlig igen. Vissheten ligger till grund till för beslut och agerande.

2.2.4 Uppdragstaktik: Filosofi – Metod

För att kunna förstå komplexiteten med uppdragstaktiken som filosofi är det viktigt att ta med alla delar som den vilar på. Om uppdragsstyrningen blir nyckeln för att kunna leda decentraliserat så blir det konceptuella i uppdragstaktik viktigt att förstå. Uppdragstaktiken innehåller värden som kanske inte alltid visar sig i konkreta effekter. De kan emellertid vara minst lika värdefulla.⁶³

Filosofin och de metoder förknippade med densamma ligger djupare rotat i en organisation än enbart text och anvisningar. Människan och människans betydelse i det militära systemet betraktas som resurser och tänkande individer. Detta är den mentala delen av uppdragstaktik som skall bidra till att hantera friktioner och krigets dimma såsom Clausewitz beskrev krigets natur.⁶⁴

Villigheten att axla ett stort ansvar och handlingsberedskap att agera är utmärkande för uppdragstaktikens mentala dimension.⁶⁵ Uppdragstaktik är alltså både en övergripande ledningsmetod och en filosofi. Det är först med detta betraktelsesätt som uppdragstaktik får sin rätta betydelse i det militära systemet.⁶⁶ 'Doktrin för markoperationer listar vad uppdragstaktik baseras på:⁶⁷

- En atmosfär som stimulerar viljan att ta initiativ och ansvar
- Ömsesidigt förtroende
- Självständiga och handlingskraftiga individer med gott självförtroende.
- Hög utbildningsståndpunkt och väl samövade förband
- Uppgiftsdisciplin

Dessa konceptuella baseringar får till del representera den mentala delen av uppdragstaktik. Läses dessa fem grunder för uppdragstaktik dras slutsatsen att de måste finnas för främst ett

⁶⁰ Lind, S. William, *Handbok i Manöverkrigföring*, Colorado, USA, 2003, s. 21.

⁶¹ Försvarsmakten, *Militärstrategisk doktrin*, Stockholm, 2011, s. 122.

⁶² Lind, S. William, *Handbok i Manöverkrigföring*, Colorado, USA, 2003, s. 22.

⁶³ Cedegren, Anders, "Uppdragstaktik En ledningsfilosofi i förändring", *Uppdragstaktik - En underskattad kraft*, red. Cedegren, Anders & Mattson, A. Peter 2003, s. 15.

⁶⁴ Clausewitz, von Carl. *Om kriget*. Stockholm, 2006, s. 79.

⁶⁵ Cedegren, Anders, "Uppdragstaktik En ledningsfilosofi i förändring", *Uppdragstaktik - En underskattad kraft*, red. Cedegren, Anders & Mattson, A. Peter 2003, s. 15.

⁶⁶ *Ibid.*, s. 15.

⁶⁷ Försvarsmakten, *Doktrin för luftoperationer*, Stockholm, 2005, s. 48.

syfte. Att kunna decentralisera och ge det handlingsutrymme som uppdragsstyrning kräver. Samtidigt är det främmande att vända på logiken dvs. att om uppdragsstyrning inte skall användas blir grundvärdena obsoleta. Självklart är grunderna som uppdragstaktik vilar på önskvärda oavsett ledningsmetod, men slutsatsen blir att dessa måste till om vi vill hänge oss åt uppdragsstyrning.

Uppdragstaktik är grunden för alla ledning i Försvarsmakten.⁶⁸ När en doktrin ger en sådan tydlig inriktning av ledningen blir grunden för uppdragstaktik intressant, samtidigt lyser uppdragsstyrningen igenom som den metod som skall gälla inom ramen för uppdragstaktik. Decentraliseringen av ledningen är central i doktrinen och spårbarheten till snabba beslutcykler, precis så som Boyd angav i sin teori, är tydlig.

2.3 Manöverteori och luftmaktsteori

Då luftvärnet är en del av luftförsvaret och att de tillhör armén gör det intressant att se om luftdoktriner och teorier om luftmakt ser annorlunda på manöverkrigföringen och i förlängningen uppdragstaktik. Frågan är om ledarskapet och sättet att leda inom luftarenan skiljer sig från markarenan? För att avgränsa denna jämförelse använder jag mig främst av Lars Bergströms uppsats om luftmakt och manöverteori.⁶⁹ I denna uppsats har luftmaktsteorier och manöverteori jämförts och i detta har skillnader och likheter efterforskat. Isoleras empiri tillsammans med slutsatser kring ledarskap och ledning kan både likheter såväl skillnader utläsas. Samtidigt finner man slutsatser kring den decentraliserade ledningsmetoden inom manöverteorin, där decentraliseringen lyfts fram som avgörande i manöverteorin men ofta svår att leva upp till.⁷⁰ Den ofta förekommande centrala styrningen är närvarande, inte bara som undantag.

Likheterna återfinns i förhållningssättet mellan överordnad och underställd. Skillnaden enligt Lars Bergström ligger i luftmaktsteoriernas mera realistiska syn på decentraliserad ledning och möjligheterna att utöva densamma. I svenska luftdoktrinen står följande avseende luftstridskrafter ledning:⁷¹ Den grundläggande ledningsfilosofin bygger på en människosyn där förtroendet är stort för individens förmåga till ansvarstagande, initiativkraft och handlingsförmåga. Därför är strävan att i största möjliga mån leda med mål- och resultatstyrning, d.v.s. genom uppdragstaktik. På grund av olika omständigheter som redovisas nedan är det dock inte lämpligt eller möjligt att i alla situationer leda med en hög grad av uppdragstaktik.

Omständigheterna som texten syftar på är dels en omfattande planeringsprocess med stort krav på kontroll av luftrum samt samordning och då inte minst med luftvärnsförbanden. Speciellt tydligt blir detta i gemensamma operationer där luftvärnet kan komma att ledas i markstridsuppgifter av områdesansvarig chef medan striden mot luftmål samordnas med luftstridskrafterna.⁷² De skillnader i synen på uppdragstaktik som Lars Bergström kom fram till i sin uppsats kan även direkt skönjas i luftdoktrinen. Den mer realistiska synen på nyttjandet av uppdragstaktik jämfört med både den militärstrategiska doktrinen skrivning men framförallt den markoperativa motsvarigheten. Samtidigt betonar samtliga doktriner den

---

⁶⁸ Försvarsmakten, *Militärstrategisk doktrin*. Stockholm, 2011, s. 120.

⁶⁹ Bergström, Lars, *Luftmakt och manöverteori, mer än bara understöd*, Stockholm, 2006

⁷⁰ *Ibid.*, s. 42.

⁷¹ Försvarsmakten, *Doktrin för luftoperationer*, Stockholm, 2005, s. 94 f.

⁷² *Ibid.*, s. 96.

positiva människosynen och det ömsesidiga förtroendet som grundförutsättningar för ledningen.

Då flygvapnet tidigare än andra delar av Försvarmakten tagit steg mot en internationell anpassning så kan en jämförelse med United States Air Force (USAF) vara intressant. Deras ledningsfilosofi är Centralized Command - Decentralized Execution.⁷³ Förtydliganden kring hur ledningen av luftmakt hanteras återfinns i svenska luftdoktrinen men är tydligare beskriven i doktrinen från USAF.⁷⁴

Centraliserad Control bemyndigar Air Component Commander att agera på förändringar inom operationen och att till egen fördel utnyttja snabbt uppkomna möjligheter. Det får däremot inte bli ett recept på mikromanagement som kväver initiativtagande underställas behov att hantera krigets oundvikliga osäkerheter. Decentraliserat genomförande är en delegering av befogenheter till utvalda lägre chefer. Genomförandet bör vara decentraliserat inom en lednings arkitektur som utnyttjar förmågan hos främsta linjens beslutsfattare att ta beslut i komplexa och snabbt skiftande operationer.⁷⁵

2.4 Luftvärnsbataljonernas förutsättningar

2.4.1 Allmänt

I den militärstrategiska doktrinen anges att:⁷⁶

Kärnan av markstridskrafternas förband är:

- Ett antal manöverbataljoner med förmåga till verkan mot markmål.
- Understödsförband som till exempel artilleri-, ingenjör- och luftvärnsbataljoner.

Samtidigt anges att kärnan i luftstridskrafterna utgörs av bland annat luftvärnsförband för bekämpning av mål i luften. Detta är i sig inget konstigt då båda arenor behöver luftvärnsförband för sina respektive uppgifter. Med kunskap om att det i Sverige enbart finns två luftvärnsbataljoner jämte en begränsad mängd luftvärn organiserat i manöverbataljonerna samt att de två luftvärnsbataljonerna organisatoriskt tillhör armén infinner sig dock ett antal frågeställningar kopplat till ledning och styrning både innan insats och under insats. Dessa skall dock inte alla behandlas i denna uppsats, men kopplat till doktriner, synen på uppdragstaktik och tillämpbar ledningsmetod så är förhållandet för luftvärnet ingående i markförbanden och samordade av en flygtaktisk chef intressant. Detta förhållande borde i flera stycken påverka ledningsmetod om inte filosofi.

För att kunna redogöra för luftvärnets förutsättningar och karakteristika i Sverige idag måste det även tas hänsyn till den internationella synen på luftvärn. Även om organisation och materiel skiljer sig så är det idag tydligt att Sverige har anpassat och utvecklat metoder och begrepp som korrelerar med främst NATO. I luftvärnets taktiska koncept är detta tydligt och ofrånkomligt. Utöver anpassningen till NATO så är luftvärnet i framkant när det gäller användandet av nätverk inom bataljonen och även i kontaktytor med både flygvapnet och armén, i de fall det finns kontaktytor. Till stor del bygger både förmågan till samordnad strid

---

⁷³ USAF, "Air force Doctrine Document 1", *Air force Basic Doctrine, Organization, and Command*, 14 oktober 2011, <http://www.e-publishing.af.mil/shared/media/epubs/AFDD1.pdf>, hämtad 2012-06-05

⁷⁴ Ibid., s. 38.

⁷⁵ Ibid., s. 38 f. (Författarens översättning.)

⁷⁶ Försvarmakten, *Militärstrategisk doktrin*. Stockholm, 2011, s. 100 f.

att underrättelser, ledning och verkan nätverks ansluts både avseende tal och data. Detta krav är samtidigt ett måste då luftvärnet oftast står utan offensivt mandat om direkt stridsledning inte kan utövas.

Luftvärnet utgör med sina förmågor en viktig del i att kunna uppnå effekter i olika arenor, ofta samtidigt inom ramen för gemensamma operationer. Luftvärnsförbandens bidrag syftar främst till att nå effekt mot luftmål, detta tillsammans med andra aktörer. Genom samordning kan synergieffekter uppnås.⁷⁷

För att kunna identifiera luftvärnets förutsättningar behöver organisation tillsammans med arenaegenskaper och stridskrafternas egenskaper undersökas. Detta blir nödvändigt att göra utifrån både markoperativ- och luftoperativ miljö, då luftvärnets rör sig i en fysisk operationsmiljö på marken men utvecklar sin verkan i luften. Militärstrategisk doktrin⁷⁸, doktrin för luftoperationer⁷⁹, doktrin för markoperationer⁸⁰ och metodhandbok ledning luftvärn⁸¹ tillsammans med den förförståelse som föreligger, utgör här grund för att klarlägga luftvärnets förutsättningar. Organisationsförutsättningarna är till stor del sammanfattade till denna uppsats och bygger på en kunskap och förförståelse om förbanden som de är organiserade i Insatsorganisation 2014 (IO14).

2.4.2 Organisation

Luftvärnet har gått från en ansevärt stor mängd bataljoner till nu två kvarvarande. Dessa två bataljoner innehåller de olika vapensystem vi idag har. För att nå största effekt med tillgängliga resurser kompletterar dessa system varandra och kan med fördel användas enligt en grundläggande taktisk princip kallat Mix.⁸² Verkans- och sensorresurser finns organisatoriskt vid två luftvärnskompanier med sensordelarna lika delat mellan de båda kompanierna med varsitt verkanssystem.

Ledningsresurser finns vid ett ledningskompani och logistikresurser vid logistikkompaniet. Kompaniledningarna vid bataljonerna är minimalt tilltagna vad avser personal och tekniska stödsystem för att leda och samordna finns begränsat på kompaninivå. Ledningsresurserna i form av staber och tekniska stödsystem finns kraftsamlat till bataljonsnivån. Detta är till del ett medvetet val men också ett resultat av metodutveckling och det faktum att exklusiviteten i en del teknik gör att få sådana plattformar finns att tillgå.

Gränssättande, vilket givetvis är beroende på uppgift, är andelen verkanssystem i bataljonen. Detta påstående är satt i förhållande till sensorkapaciteten, de uppgifter luftvärnet erhåller samt mängden personal som ingår i förbandet. Beroende på uppgiften och operationsmiljön kan även sensorkapaciteten bli en resurs som måste planeras noga.

Anledningen till att sensorer- och verkansenheter finns vid båda verkanskompanierna kan härledas till det historiska behovet av att kunna träna eget kompani utan att behöva samordna med andra. Ett behov som främst har sina fördelar i ett värnpliktsförsvar och med införandet av stående förband torde nedgå. Det andra skälet är att på ett relativt enkelt sätt kunna ställa

---

⁷⁷ Försvarsmakten, *Metodhandbok ledning Lvbataljon 3.0*, Halmstad, 2007

⁷⁸ Försvarsmakten, *Militärstrategisk doktrin*. Stockholm, 2011

⁷⁹ Försvarsmakten, *Doktrin för markoperationer*, Stockholm, 2005

⁸⁰ Försvarsmakten, *Doktrin för luftoperationer*, Stockholm, 2005

⁸¹ Försvarsmakten, *Metodhandbok ledning Lvbataljon 3.0*, Halmstad, 2007

⁸² Allied Air Component Command Headquarters, *Air Interoperability Handbook*, 5th Edition, Ramstein, 2006

en uppgift till en stridsgrupp att underställas exempelvis en brigad eller för att kunna dela bataljonen till två uppgifter, geografiskt skilda åt.

2.4.3 Fysiska operationsmiljöer

Luften

I klarläggandet av luftens operationsmiljö avgränsas rymden bort då denna inte för arbetet med ledningsfilosofi blir relevant samt det faktum att vår militärstrategiska doktrin benämner rymden som en egen miljö.⁸³

Utmärkande för luftarenan är dess *transparens*, *hinderfrihet* och *låga motstånd*. Dessa egenskaper är givna och opåverkbara för luftstridskrafterna.⁸⁴

Transparensen gör att upptäckt både i luften och på mark- eller sjöytan kan ske på långa avstånd. Detta sker både visuellt eller med hjälp av sensorer. Samma princip gäller dock även för att bli upptäckt från antingen luften eller marken.

Hinderfriheten är en tydligt utmärkande egenskap i luften som den fysiska operationsmiljön, speciellt relativt marken. Terrängen i form av bebyggelse, vattendrag och vegetation existerar inte i luften. Flygstridskrafter som rör sig i luften kan därmed förflytta sig obehindrat över stora sträckor. Det låga motståndet innebär att de hastigheter som tekniken gett flygstridskrafterna kan utvecklas fullt ut och långa förflyttningar kan därmed genomföras på kort tid. Närvaron av civila är en friktion som tas upp i markoperationsmiljön, men även i luften kan den närvaron finnas beroende på konfliktens eller operationens karaktär. Detta ställer ännu större krav på aktörer i luften.

Marken

Vid markstrid är terrängen av central betydelse. Att nyttja terräng och väder så att man på bästa sätt utnyttjar sina starka sidor och kompenserar sina svagheter är en tidlös styrka. Att kunna värdera och utnyttja terrängen samt väderförhållandena till egen fördel är av avgörande betydelse för framgång i en markoperation. Slutsatsen av terrängen är generella och gäller såväl motståndaren som egna förband och system. En viktig del när terrängen behandlas är att utifrån uppgift, organisation, kapacitet och mål bedöma faktorerna *framkomlighet*, *sikt* och *skydd*.⁸⁵

Den fysiska operationsmiljön på marken skiljer sig främst genom att just terrängen påverkar ett markförband både avseende framkomlighet och skydd. Sikten påverkas givetvis också men kanske främst för förband som skall genomföra markstrid. Ett markbaserat förband som genomför strid i luften begränsas här inte lika mycket. Höjder och byggnader med fri sikt är förstas att föredra för att kunna upptäcka något i luften. Elevationen får här ses som ett försök att förflytta sig till början av luftoperationsmiljön och därmed de egenskaper den miljön erbjuder.

Doktrin för markoperationer lyfter ännu en aspekt kring operationsmiljön mark. De friktioner som gör markoperationer utmärkande, nämligen människor och deras agerande.⁸⁶ Närvaron av människor och mänskliga handlingar i form av flyktingströmmar, motståndare blandade med civila. Infrastrukturproblem såsom el, vatten och kemikalier. Dessa saker kommer att påverka förband som uppträder i den fysiska operationsmiljön mark.

---

⁸³ Försvarsmakten, *Militärstrategisk doktrin*. Stockholm, 2011, s. 33.

⁸⁴ Försvarsmakten, *Doktrin för luftoperationer*, Stockholm, 2005, s.26.

⁸⁵ Försvarsmakten, *Doktrin för markoperationer*, Stockholm, s. 19 f.

⁸⁶ *Ibid.*, s. 27.

2.4.4 Stridskrafternas egenskaper

Luftstridskrafternas egenskaper

Att beskriva de egenskaper som luftstridskrafterna har är intressant ur mer än ett perspektiv. Dels är det de stridskrafter som luftvärnet skall samordnas med i luftstriden, dels ingår luftvärnet som en komponent i luftstridskrafterna. Dessutom är egenskaperna för luftstridskrafterna samma för den motståndare i luften som vi skall möta.

Doktrin för luftoperationer beskriver luftstridskrafternas grundläggande egenskaper på ett överskådligt och förståeligt sätt. Egenskaperna vilar på operationsmiljöns egenskaper och dessa är både givna och opåverkbara⁸⁷, varför även egenskaperna för luftstridskrafter tas från doktrin för luftoperationer.

Doktrinen lyfter fram nio egenskaper som karakteriserar luftstridskrafterna. De är perspektiv, hastighet, räckvidd, manöverförmåga, rörlighet, responsförmåga, flexibilitet, mångsidighet och uthållighet. Den sistnämnda egenskapen är den egenskap tillsammans med responsförmåga som luftvärnet får representera som ingående i luftstridskrafterna.⁸⁸ En förklaring till dessa egenskaper finns att läsa i doktrinen varför inte egenskaperna redogörs för i detalj här. Relevant för luftvärnet när vi uppträder samordnat med andra luftstridskrafter är dock att se vad egenskaperna innebär. Både avseende motståndaren och luftvärnets roll i en samordnad operation. Då luftvärnet inte åtnjuter samma egenskaper som luftstridskrafterna i övrigt är det förståeligt att använda luftvärnet i det defensiva luftförsvaret. Att över en lång tid skydda objekt, befolkningscentra, infrastruktur och militära förband blir en tydlig och väl anpassad uppgift.

Luftvärnet är en resurs för högre chefers manövertänkande och då främst för att skydda egna avgörande punkter och kritiska sårbarheter.⁸⁹ Detta gäller även för de tillfällen luftvärnet understödjer markförband, då luftvärnet inte besitter de offensiva egenskaper markoperationer eftersträvar. Sätter man egenskaperna på en motståndare som luftvärnet skall möta så blir en asymmetri uppenbar. Räckvidden, manöverförmågan, rörligheten och mångsidigheten gör att luftvärnet hela tiden måste vara beredda att ta upp strid från oväntat håll mot en motståndare i luften. Tiden för att upptäcka, identifiera, besluta och agera kommer då vara minimal. Detta tillsammans med att mandatet att agera sällan kommer ligga på lägre nivå än bataljonsnivå, skapar den utmaning luftvärnet har avseende ledning och samordning.

Markstridskrafternas egenskaper

Markstridskrafter ur försvarsmakten är förband som har markstrid som huvuduppgift eller som genomför insats med syfte att nå ett markoperativt mål. Markstridskrafterna kan understödjas av de övriga stridskrafterna.⁹⁰ Markstridskrafterna är starkt beroende av hur den gemensamma operationen genomförs. Motståndarens och egna flygstridskrafter respektive möjligheter att skapa olika grad av kontroll i luftrummet över det område där markoperationen genomförs kan ge omedelbara konsekvenser, såväl positiva som negativa, för markstridens förlopp.⁹¹ Beroendet av understödsförband såsom luftvärn blir här tydligt, även om luftvärnet som arméförband inte i första hand har markstrid som huvuduppgift.

---

⁸⁷ Försvarsmakten, *Doktrin för luftoperationer*, Stockholm, s. 26.

⁸⁸ *Ibid.*, s. 27-33.

⁸⁹ Försvarsmakten, *Metodhandbok ledning Lvbataljon 3.0*, Halmstad, 2007, s. 29.

⁹⁰ Försvarsmakten, *Doktrin för markoperationer*, Stockholm, s. 24.

⁹¹ *Ibid.*, s. 25.

Rollen luftvärnet har att fylla vid en markoperation tydliggörs här i doktrinen för markoperationer.

Signifikativt för markstridskrafterna är, precis som beskrivningen av den fysiska operationsmiljön, präglad av närvaron av människor. Markstrid berör många människor både inblandade i konflikten i form av soldater och såväl civila. En stor del av befolkningen har historiskt ingått i markförbanden och numerären i de stridande enheterna är hög jämfört med både luft och marina förband. Förmågan att hantera brist på mat, dryck och sömn är viktig. Striden karakteriseras av ständiga tempoväxlingar, tunga bördor i form av vapen och förnödenheter, döda och sårade kamrater och motståndare som skall omhändertas.⁹² Markstriden är med andra ord ansträngande både fysiskt och psykiskt. Egenskaperna för markstridsförbanden är präglade av den miljö och karaktär markoperationer har inneboendes. Förbanden är utformade och påverkas av den miljö de verkar i.

2.5 Sammanfattning av undersökningsobjekt

I detta kapitel kommer en sammanfattning av textanalysen som är gjord att presenteras. Detta för att förenkla fortsatt arbete med att besvara forskningsfrågan. Referenser kommer således inte att göras i denna sammanfattning då dessa återfinns i textanalysen ovan. Sammanfattningen kommer att redovisas genom att kortfattat lista de viktigaste slutsatserna som extraherats från textanalysen och grupperas i respektive utgångspunkt.

2.5.1 Uppdragstaktik

- Initiativ förenklas genom uppdragstaktik, vilket ger snabbare beslutscykler.
- Långa beslutskedjor skall undvikas, detta för att korta ner vägarna för information, både uppåt i organisationen och ner i densamma. Detta för att korta tiden från observation till beslut.
- Decentraliseringen är nyckeln för att erhålla dessa kortare tider och undvika långa beslutskedjor.
- Ledning utövas genom att sätta upp mål och ge uppdrag samt att undvika detaljstyrning. Istället skall uppdragsstyrning användas, då denna metod bäst svarar upp mot uppdragstaktikens intentioner.
- Uppdragstaktik vilar på en upplevd filosofisk del och formaliseras med en mer konkretiserad del
  - En atmosfär som stimulerar viljan att ta initiativ och ansvar
  - Ömsesidigt förtroende
  - Självständiga och handlingskraftiga individer med gott självförtroende.
  - Hög utbildningsståndpunkt och väl samövade förband
  - Uppgiftsdisciplin
- Chefer skall ha förståelse för den större bilden och vara insatt i mål samt syfte minst två nivåer upp i organisationen. Detta för att bättre kunna omhänderta uppkomna situationer och agera utifrån högre mål och syfte. Effekten av tagna initiativ ökar och möjligheten att komma innanför motståndarens beslutscykler ökar.

Sammanfattningsvis så återkommer initiativ som önskvärt agerande syftandes till att ge snabba beslutscykler. Då vår organisation består av flera nivåer av ledning så anges att en decentraliserad ledning skall eftersträvas för att dels möjliggöra initiativ och därmed direkt

---

⁹² Försvarsmakten, *Doktrin för markoperationer*, Stockholm, s. 26.

och indirekt snabba på besluten. De mer filosofiska delarna av uppdragstaktik styr inte valet av ledningsmetod, dock är de en förutsättning för uppdragsstyrning.

2.5.2 Luftteori/Markteori

- Luftstridskrafternas kan anses ha en mer realistisk syn på decentraliserad ledning, där betoningen ligger på att luftoperationer leds centraliserat men genomförandet som är detaljplanerat leds decentraliserat.
- Luftdoktrinen lägger samma betoning på de filosofiska delarna av uppdragstaktik. En positiv människosyn som krävs för att ta hand om friktioner och därmed tillse att handlingarna leder mot högre chefs mål.
- Markstridskrafterna betonar uppdragstaktikens ledningsmetod som att vara uppdragsstyrning. Decentraliseringen är avgörande. Denna ledningsmetod blir dock svår att leva upp till, framförallt i gemensamma operationer, där kravet på samordning är stort.

2.5.3 Luftvärnets förutsättningar

- Som markstridsförband som verkar i luftarenan infinner sig för luftvärnet en inbyggd asymmetri avseende manövern i operationen.
- Samordningen mellan luftstridskrafter och markstridskrafter ställer krav på anpassade ledningsmetoder. Inte minst då olika verksamheter leds av olika ledningsnivåer.
- Luftvärnet utgör en del av luftförsvaret. Oftast som en del av det defensiva luftförsvaret. Manövern ligger hos högre chef.
- Det finns ett högt ställt krav på samordning sett till sensornät och verkansmöjligheter. Denna samordning ökar speciellt när resurserna är spridda i organisationen och mer än en chef organisatoriskt förfogar över respektive resurs.
- Luftvärnet tar del av två fysiska operationsmiljöers fördelar och nackdelar. Främst kan här lyftas fram motståndarens möjligheter att nyttja den luftoperativa miljöns hindersfrihet och låga motstånd. Dessa två egenskaper kan ställas mot luftvärnets hantering av markoperativa miljöns friktioner och beroendet av terrängen för att inse asymmetrin på slagfältet.
- Dualismen att tillhöra markstridskrafterna och flygstridskrafterna både sett till materiel, doktrin, miljö och egenskaper.

2.6 Luftvärnbataljon ledningsmetod

2.6.1 Övergripande

Grundsyn ledning beskriver att det militära försvarets ledningsmetod är uppdragstaktik och motsvarande beskrivs i Doktrin för Gemensamma Operationer.⁹³ Så inleds avsnittet om ledningsmetod i metodhandbok ledning luftvärnsbataljon. Slutsatsen i fortsatt beskrivning om densamma är att ledningsmetoderna skall stödja just uppdragstaktik.

---

⁹³ Försvarsmakten, *Metodhandbok ledning Lvbataljon 3.0*, Halmstad, 2007, s. 22.

Som avstamp för att formalisera ledningsmetoden har metodhandbok ledning lvtat använt sig av manövertänkande som tankemodell.⁹⁴

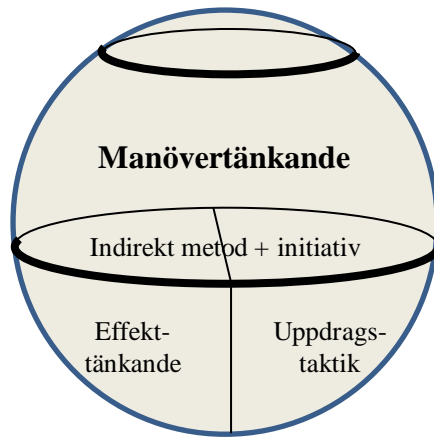

Bild 2:1 Manövertänkande enligt doktrin för gemensamma operationer⁹⁵

Nedan övergripande bild av ledningsmetod för luftvärnet ger en bra bild över vad som skall ledas och vilka processer inom ledning som är identifierade.

Processbeskrivning Luftvärn

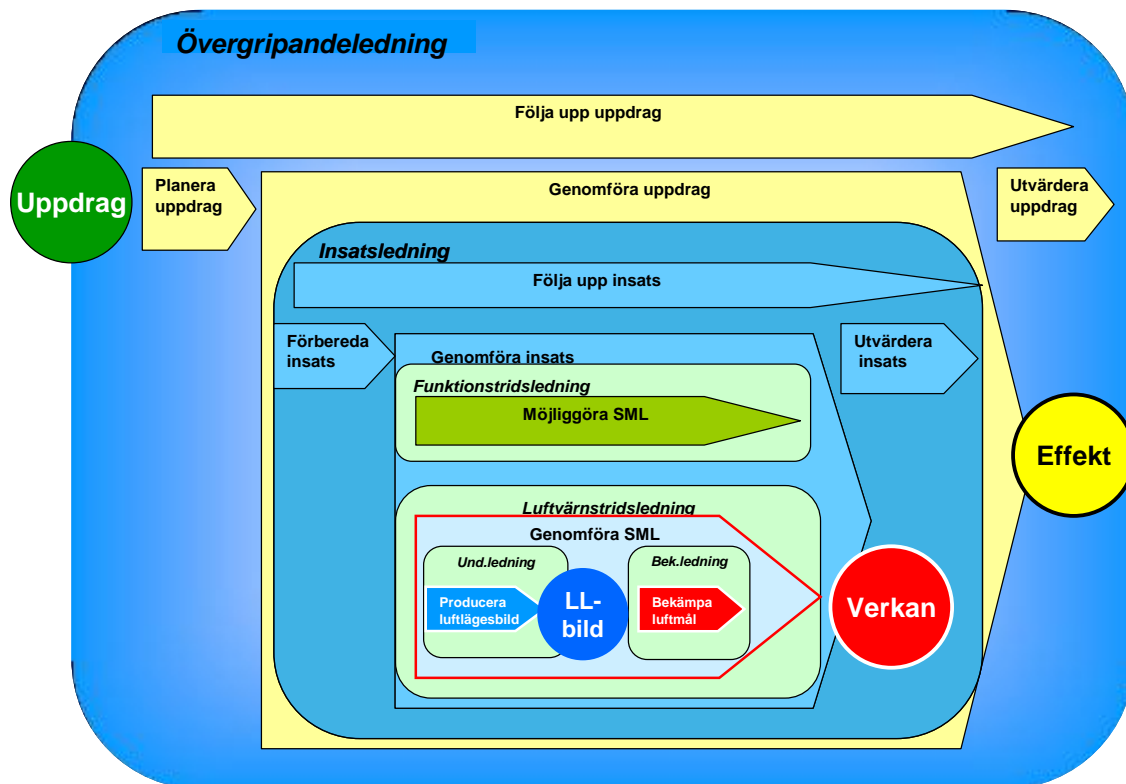

Bild 2:1 Övergripande beskrivning av ledningsmetod (Ledningsmetoden är framtagen med utgångspunkt från dynamisk beslutsmodell, cybernetisk modell, samt från beskrivning av ledningsprocesser ur processbeskrivning Luftvärn⁹⁶).

⁹⁴ Försvarsmakten, *Doktrin för gemensamma operationer*, Stockholm, 2005, s. 73 f.

⁹⁵ *Ibid.*, s. 74.

⁹⁶ FMV beteckning VO Stra Mtrl 05 100:411182/05 Processbeskrivning Ulv D

Ledningen kan indelas i två nivåer av ledning. Den övergripande ledningen (effektledning) och genomförandeledning (insatsledning).

Effektledning ska svara på frågan på *vad* som skall uppnås och består av: Planera/inrikta och utvärdera. Processen ägs av bataljonschefen och denna process genomförs i bataljonsstaben, där både stabskraften och de tekniska systemen finns för planering och utvärdering.

Genomförandeledning koordinerar genomförandet på det effektivaste sättet och består av koordinering/samordning och uppföljning. Processen ägs av Sektion 3 på bataljonen.

Planering, genomförande och uppföljning skall inte betraktas som fristående distinkta faser i bataljonen utan dessa tre processer pågår parallellt och kontinuerligt. Interaktionen mellan effektledning och genomförandeledning krävs en informationsförsörjning som en ständigt pågående process. Alla bidrar till denna men ansvaret ligger här på bataljonsstaben. Sammantaget ger detta möjlighet till faktabaserat och dynamiskt beslutsfattande.

Ledningsmetoden kräver ett antal saker för att fungera:

- En målbild över vad som skall uppnås.
- En genomförande idé över hur målbilden skall uppnås.
- Möjlighet att fortlöpande observera händelseförloppet.
- Möjlighet att fortlöpande påverka händelseförloppet genom nya beslut efterhand.

Planeringen av ett uppdrag som är givet till bataljonen genomförs på bataljonsnivå. I planeringsprocessen är dialogen viktig för att uppdraget skall genomföras med önskad effekt. Dialogen genomförs mellan bataljonchefen och högre chef samt med berörda parter. Att följa upp och utvärdera uppdraget genomförs även detta på samma nivå. Dessa processer inryms i begreppet övergripande ledning. När planeringen skall övergå till uppdrag regleras uppdraget i en 5-punktsorder. Denna order utan annex är oftast en produkt av den övergripande ledningen. Här anges uppdraget, målbild, genomförandeidé och uppdragsfördelning till underställda. Genomförandeledningen klär sedan denna order med annex för att utforma insatsen och samordna verksamheten så att den önskade effekten nås. För luftvärnets del är det ytterst viktigt att samordningen är precis och att insatsen inte har brister i sin utformning, då stridsförloppen inte lämnar utrymme att i tid reagera på motståndarens direkta agerande. För en utförligare beskrivning av ledningsprocessen i detta steg hänvisas till metodhandbok ledning Lvbat 3.0.⁹⁷

2.6.2 Stridsledningen

Inom begreppet genomförandeledning ryms, förutom planering och uppföljning, funktionsstridsledning och luftvärnsstridsledning. Begreppet stridsledning gör här gällande att det handlar om att ta sig igenom ett antal beslutscykler. Inom ramen för genomförandeledning återfinns de processer där uppdragsledning inom bataljonen skulle kunna få utdelning i form av ökad effekt. Funktionerna som återfinns i bataljonen skall här ledas och stridsledas. Denna ledning utgår från respektive funktionsansvarig i bataljonsstaben. Då uppdragstaktik är den filosofi som skall användas inom bataljonen leder och stridsleder respektive funktionsansvarig med uppdrag eller kommando beroende på behovet av samordning och komplexiteten i uppdraget.

---

⁹⁷ Försvarsmakten, *Metodhandbok ledning Lvbataljon 3.0*, Halmstad, 2007

Luftvärnsstridsledningen är den del av ledningen som är mest styrd. Syftet med denna ledning är att generera en luftlägesbild och tillse att bataljonen kommer till verkan. Styrningen i denna process gäller främst avseende lydnadsförhållanden mot Air Operations Center (AOC), som också får genomslag inom bataljonen. Här regleras mandat och insatsregler vilka är samordnade med övriga ingående förband i en gemensam operation. Dessa mandat kan helt eller till del fördelas av AOC ner i organisationen. Den absolut mest styrda processen är bekämpningsledningen. Om eld skall öppnas och av vem regleras oftast av AOC, främst vid gemensamma operationer. Luftvärnsbataljonen kan ha detta mandat efter att en samordning är genomförd men sällan delegeras detta ner vidare i organisationen. Strävan är dock att mandat skall delegeras så långt ner i bataljonen som är möjligt och önskvärt. Inom luftvärnsstridsledningen används en annan ledningshierarki än den som normalt används inom förbandet. Battle Captain (BC) stridsleder på mandat av AOC samtliga verkans- och sensorheter direkt utan att ge uppgift genom linjeorganisationen. Uppdraget är dock givet av bataljonchef till kompanichef och kompanichef till plutonchef.⁹⁸

2.7 Analys

Genom att kvalitativt analysera sammanställningen av de undersökta objekten tillsammans med luftvärnets ledningsmetod och processbeskrivning kan ett antal slutsatser dras. Dessa slutsatser skall tillsammans besvara frågan hur luftvärnet kan tillämpa uppdragstaktik vid operationer i luften. Efter resultatet följer en, för detta arbete viktig, resultatdiskussion. Här dryftas ett antal slutsatser fritt och utifrån andra perspektiv. Detta är en viktig del i uppsatsen då området som avhandlats är komplext och inte kan ta hänsyn till all litteratur som finns i ämnet på grund av den tid som finns till förfogande. Dessutom grundas en del av empirin på egen förförståelse i ämnet, vilket gör att sanningen blir med de begränsningar som ligger i subjektiva bedömningar och uppfattningar. Förförståelse, erfarenheter och upplevelser har kritiskt använts som fakta och ett objektivt förhållningssätt till den litteratur som använts.

Utgångspunkten för resultatet är att uppdragstaktik kan användas även inom luftvärnet som truppdrag. Metoden för analysen är att använda indelningen i ledningsprocesser i luftvärnet beskrivet i denna uppsats och stegvis komma fram till svaret på hur uppdragstaktik kan tillämpas i luftvärnet. Processerna som valts är övergripande ledning, genomförande ledning, funktionsstridsledning och luftvärnsstridsledning.

2.7.1 Övergripande ledning

Precis som rubriken anger är denna ledning övergripande i sin utformning. Här sätts övergripande mål och en genomförandeidé tar form. Grunden för att kunna nå önskad effekt läggs här. Denna del av ledningen är en förutsättning för att kunna leda med uppdrag. Att känna till vad som skall uppnås två nivåer upp är också vad uppdragstaktiken anger som en förutsättning för att kunna agera och ta initiativ. Den övergripande ledningen, effektledning, planerar och inriktar utifrån högre chefs uppdrag, gällande utgångsvärden och önskade effekter. Ledningen skall dessutom fortlöpande besluta om genomförande. Här är dock luftvärnet styrda av högre chef. Möjligheten för bataljonen att ledas med uppdrag begränsas av samordningen med luftstridskrafterna och ibland även markstridskrafterna.

Att kunna bestämma hur uppdraget skall lösas är inte ofta upp till bataljonchefen att bestämma. Här märks den mer realistiska synen på uppdragstaktik som luftstridskrafterna har

---

⁹⁸ Hela detta stycke om ledningsmetod luftvärnet är taget ur Metodhandbok ledning Lvbat 3.0 tillsammans med egen förförståelse, då författaren av denna uppsats är medförfattare till metodhandboken.

och som kan tydas i luftdoktrinen. Det stora behovet att samordna luftrummet och att tidigt sätta detta som ett utgångsvärde begränsar till del förbandschefen att bestämma hur uppdraget skall lösas. Tid, plats, luftrum och uppgift blir givna. Luftrum kan givetvis både delas och begäras utökning i, men i stort börjar här detaljstyrningen att märkas redan för bataljonchefen. Fortfarande finns här dock i metoden en dialog inom ramen för uppdraget mellan de parter som är berörda. Dialogen kräver och påvisar den positiva människosyn och förtroende mellan chefer som uppdragstaktiken anger.

2.7.2 Genomförandeledning

Ledningsprocessens syfte är att koordinera och samordna förmågor inom bataljonen och när så krävs med andra aktörer. Den interna samordningen mellan underrättelser, ledning och verkan för effekt ställs här mot uppdragsstyrning. Tydliga uppdrag skall i rätt tid utformas till underställda och fortlöpande följas upp. Resurserna inom bataljonen skall bilda en samordnad helhet för att nå önskad effekt. Luftvärnet kännetecknas av mycket teknisk materiel som skall kopplas ihop mellan olika organisatoriska enheter inom bataljonen. Ledningssystem och logistikresurser är begränsade och måste taktas sekventiellt eller parallellt med striden och de behov som uppkommer.

Uppdragen ställs i ordern, samordning och koordinering görs företrädesvis i annex och appendix till 5-punktsordern. Det som är uppdragsstyrning i de fem punkterna i ordern blir detaljstyrt i annexen. Som underställd begränsas handlingsutrymmet genom den detaljstyrning som samordningen och koordineringen kräver. Handlingsutrymmet såsom uppdragsstyrning anger som förutsättning för initiativ minskar drastiskt när ordern läses i sin helhet.

Dock anger doktrinen och även handbok manöverkrigföring att första skedet i en strid kan eller till och med bör vara detaljstyrt. Operationsordern med första ordern för genomförande skulle då kunna hållas detaljstyrd för att därefter när det kommer till stridsledning kan uppdragsstyrningen komma till sin fulla rätt. Den tidigare beskrivningen av centralized command – decentralized execution beskriven i kapitel 2.3, kan här skönjas som koncept.

2.7.3 Funktionsstridsledning

Med den stora samordningen som angetts i föregående process så kan inte heller funktionsstridsledningen genomföras med enbart uppdraget för ögonen. Samma stora krav på att samordna funktioner och beroendet av nätverksanslutning, gör att det som är förberett på central nivå (bataljonstaben och AOC) inte kan beslutas på initiativ från direkt underställda chefer (DUC). Den markoperativa miljön med framförallt terrängen, där många av funktionerna är beroende av att komma ifrån de begränsningar som terrängen lägger, gör exempelvis höjder attraktiva för nästan samtliga funktioner. Funktionsstridsledningen blir beroende av ett samordnat stabsarbete i bataljonstaben.

Genomförandet av funktionsstridsledningen är däremot högst beroende av att, detaljstyrningen till trots, underställda handlar enligt chefs vilja, vet målen och högre syfte. Detta krävs för att kunna hantera de friktioner som kännetecknar markoperativa miljön. Initiativ inom ramen av de detaljstyrningar som finns är en förutsättning för att bataljonen skall kunna få till den interna samordningen av funktionerna. Det stora samordningsbehovet dels med luftstridskrafterna och dels det interna behovet gör att luftvärnets strid blir tämligen statistiskt i sin karaktär. Här gäller det för funktionsstridsledningen att inom uppdraget koordinera luftvärnsstridsledningen med behovet av rörlighet. Detta både för att kunna få in underrättelser, kunna verka och att erhålla en uthållighet. Om ett kompani skulle få uppgift att bilda en stridsgrupp så nedgår det interna samordningsbehovet av funktioner och

uppdagsstyrningen kan ge större utrymme för stridsgruppschefen att ta initiativ inom sitt uppdrag.

2.7.4 Luftvärnsstridsledning

Luftvärnsstridsledningen genomför strid mot luftmål. Härvid skall det produceras luftlägesbild och bekämpas luftmål. Luftlägesbilden är till stor del en förutsättning för att kunna bekämpa luftmål. Underrättelseinhämtningen i bataljonen är en process som bataljonen till stor del äger själv. Denna genomförs inom bataljonen av de sensorer som finns. Detta kan kompletteras genom att ta in externa källor via ledningssystemet. I vissa fall kan placeringen av sensorer styras från AOC och då för att komplettera AOC luftläge. När väl en sensor tagit sig till rätt plats och är uppkopplad i bataljonens nätverk leder bataljonens stridsledare sensorerna direkt, bland annat genom att ändra uppkopplingsfall, sändmönster och ledande sensor. Detta är inte en del av den normala ledningshierarkin inom bataljonen.

För att hantera asymmetrin med en motståndare i luften med behovet att snabbt kunna identifiera och besluta om åtgärd har här ledningsnivåerna skurits bort. Bataljonen leder direkt grupper i innehavd gruppering. På samma sätt leds verkansenheter inom bataljonen. Skillnaden är att mandatet att öppna eld oftast ligger ovanför bataljonen och i denna ledningsprocess är det BC eller hans stridsledare som har dialogen med AOC om vilka mål som skall bekämpas och om eldtillstånd. Att inte veta när eller exakt var en motståndare i luften väntas, gör att mandatet att flytta eller omgruppera inte läggs ner på kompaninivå. När väl hotet uppträder finns inte tid att agera annat än att öppna eld. Initiativ kan inte tas lika lätt i striden mot luftmål som vid markstrid.

För att centraliserad stridsledning till trots, fortfarande kunna genomföra snabba beslutscykler i mikrosituationer som bekämpningen av ett luftmål, så har alltså ledningsnivåer tagits bort i bekämpningsledningen. Strävan är att luftvärnsstridsledningen genomförs centralt vid bataljonsstaben i särskilt utrymme. Detta för att möjliggöra fortlöpande observation av händelseförloppet och att fortlöpande kunna påverka densamma. Genom att göra detta centralt skapas möjlighet att snabbt ta sig igenom beslutscykler och förekomma nästa anfall. Dessa beslutscykler skall sättas i relation till motståndaren och inte enstaka flygplan.

2.8 Slutsatser

Hur kan luftvärnet som markförband tillämpa uppdragstaktiken vid strid mot luftmål?

Denna uppsats kommer till slutsatsen att luftvärnet skall ha uppdragstaktik och att ledningsmetoden kommer att vara centraliserad ledning. Genomförandet skall dock ledas med en blandning av decentralisering och centralisering. De centraliserade inslagen behövs och är nödvändiga. Samtidigt är decentraliseringen en förutsättning för att nå effekt.

Uppdragstaktik som ledningsfilosofi med uppdagsstyrning som metod kan och bör användas inom luftvärnet. Avvägningen mellan decentraliserad och centraliserad ledning måste förstås i den kontext luftvärnet strider. Avsaknad av uppdagsstyrning med decentraliserad ledning kan leda till att uppgiften inte löses på grund av oförmågan att leda genomförandet centralt i en organisation med sjuhundra man, i en fysisk miljö fylld av friktioner. Samtidigt kommer avsaknaden av centraliserad ledning med detaljstyrning göra att luftvärnet inte löser uppgiften med samlad effekt och utan verkansfulla mandat. Uppdagsstyrning är ständigt närvarande

syftandes till att kunna detaljstyra. De filosofiska delarna av uppdragstaktik är för luftvärnets del ytterst viktiga dels för att balansera detaljstyrningen och få underställda att lösa uppgifter i den ledarskapsmiljön och dels på grund av komplexiteten i luftvärnet som förband.

Likheter med luftstridsförbandens syn på uppdragstaktik finns, men centraliserad ledning - decentraliserat genomförande har en annan betydelse i luftstridsförbanden. Luftvärnet är ett förband hemmahörande i markstridskrafterna och i luftstridskrafterna och därmed delar luftvärnet på båda dessa stridskrafter syn på uppdragstaktik och denna uppsats har klarlagt hur luftvärnet kan tillämpa uppdragstaktik vid strid mot luftmål.

Genom att se på resultatet av textanalysen samt genom arbetet med den slutgiltiga processanalysen urskiljs tre huvudsakliga orsaker till varför decentraliserad ledning är svår att tillämpa vid luftvärnet. Dessa tre huvudsakliga orsaker är:

1. Samordningen med luftförsvaret, där luftvärnet oftast är en del av det defensiva luftförsvaret.
2. Det stora behovet av samordning inom luftvärnsbataljonen, för att nå efterfrågad effekt.
3. Mandatfördelningen i genomförandet, som oftast inte ligger på bataljonsnivå och sällan lägre än bataljonsnivå.

Om det finns en vilja för att öka möjligheten till decentraliserad ledning så erhålls störst möjlighet genom att minska bataljonens interna samordningsbehov. Dels kan luftvärnet själva påverka detta och dels är det bara luftvärnet som påverkas. Mandatfördelningen avseende rörlighet skulle med framgång vara en del i samma arbete och då skulle möjligheten till decentraliserad ledning öka ytterligare.

De förkortade ledningsvägarna vid bekämpningsledning är något som krävs för att komma till verkan och för att korta ner tiderna i beslutcyklerna. Vissheten, lägesuppfattningen, finns vid bataljonsnivån och relativt motståndaren måste tiden från beslut till genomförande vara extremt kort. Detta tillsammans med mandathanteringen för bekämpning gör att bekämpningsstridsledningen skall vara centraliserad, även fortsättningsvis.

3 Diskussion

3.1 Resultatdiskussion

Utifrån resultatet i denna uppsats och utgångspunkten i Boyds OODA loop blir det intressant att se möjligheten till att det är förhållningssättet i uppdragstaktiken som är viktiga och avgörande. Vilken ledningsmetod som används tillmäts inte samma vikt. Militärstrategisk doktrin 2012 gör denna koppling något tydligare än arenadoktrinerna från 2005.⁹⁹

Denna uppsats resultat visar på att hur uppdragstaktik kan tillämpas är beroende på vilka förutsättningar som föreligger. Militärstrategisk doktrin pekar på detta men redogör inte för hur. Detta torde falla inom ramen för underliggande doktriner för mark-, luft- och gemensamma operationer samt för reglementen och anvisningar för respektive förband. När Försvarsmakten i Sverige stod inför införande av ett nätverksbaserat försvar gav Försvarshögskolan ut en bok om uppdragstaktik.¹⁰⁰ I denna boks förord lyfts teknikutvecklingen fram som ett av argumenten för att förändra ledningsmetoder inom ramen för uppdragstaktik. Lägesuppfattningen och möjligheten att snabbt kunna påverka förloppet

⁹⁹ Försvarsmakten, *Militärstrategisk doktrin*. Stockholm, 2011, s. 121 f.

¹⁰⁰ Försvarshögskolan, *Uppdragstaktik, en ledningsfilosofi i förändring*, Stockholm, 2003

kan ses som argument till att centralisera ledningen. Samtidigt finns de som påstår att just möjligheten till gemensam lägesuppfattning ännu tydligare skulle sätta styrkan med decentraliserad ledning i fokus. Nya former av uppdragstaktik skulle kunna ta form.¹⁰¹ Just insikten av att uppdragstaktiken inte är i detalj beskriven och att den i grunden vilar på mer filosofiska värden, som tidigare visats på i denna uppsats, öppnar upp för att ledningsmetoder måste förändras och dokumenteras. Att en organisation hänger sig åt uppdragstaktik är inte tydligt nog för officerare i en organisation. Hur uppdragstaktik används inom olika vapengrenar och truppslag måste tydliggöras. När detta väl är gjort måste diskussioner och återkommande utbildning på hur uppdragstaktiken används implementeras i organisationer.

Anders Silwer har skrivit ett anförande till Kungliga Krigsvetenskapliga akademien (KKrVA) om central ledning som en del av flygstridskrafternas själ och arv.¹⁰² I denna artikel beskriver Anders Silwer dels att centraliserad ledning är en del av flygstridskrafternas själ dels att entreprenörsanda tillika hör till själen.¹⁰³ Dessa två kan tyckas stå mot varandra, men visar på ledningsnivåerna inom flygstridskrafterna. Antingen finns ledarna historiskt på högsta nivå eller på lägsta nivå i genomförandet.¹⁰⁴ Luftvärnet kan inte anta samma historiska själ då luftvärnet har en del andra förutsättningar. Dock är det så att, som en del av flygstridskrafterna är denna själ viktig att förhålla sig till. Likväl måste luftvärnet även förhålla sig till markstridskrafternas syn på uppdragstaktik. Denna syn är ofta baserad på William S Linds handbok, som även i denna uppsats fått beskriva vad uppdragstaktik är. Decentraliseringen av ledningen är starkt förankrad i den syn på uppdragstaktik som existerar inom markstridskrafterna. Även om decentraliserad ledning historiskt varit den metod som bäst svarat upp mot uppdragstaktiken, så får inte det bakomliggande syftet med varför decentraliseringen fick genomslag glömmas bort. Att hantera friktioner på slagfältet och genomföra snabba beslutscykler. Detta kan hanteras på olika sätt för olika vapengrenar och truppslag och för luftvärnets vidkommande kan det vara just den tudelade synen som denna uppsats redovisar.

Lieutenant Colonel Henry J. Santicola har skrivit en forskningsrapport där han klarlägger huruvida centraliserad ledning och decentraliserat genomförande fortfarande är en grundsats för luftmakt.¹⁰⁵ Hans slutsatser kring denna grundsats är att förr var decentraliserat genomförande nödvändigt för att kunna fatta beslut i tid. Idag är detta val för cheferna.¹⁰⁶ Han menar också att centraliserad ledning skall kvarstå, dock inte tillsammans med decentraliserat genomförande. Detta bör byta namn till central ledning med delegering av mandat.¹⁰⁷ Ledningen skulle sålunda centraliseras ytterligare och med preciserade mandat genomförs operationen på lägre nivå. Detta liknar till del resultatet av denna uppsats textanalys och visar också på att transformationer i organisationer och den verksamhet de bedriver påverkar grundläggande doktrinära sanningar. Slutligen hävdar Santicola att i och med införandet av ny teknik och nya koncept så borde dessa inordna sig i den ledningsfilosofi som existerar och inte tvärtom. Samtidigt måste doktriner inom både luftarenan och för gemensamma

---

¹⁰¹ Försvarshögskolan, *Uppdragstaktik, en ledningsfilosofi i förändring*, Stockholm, 2003, s. IV.

¹⁰² Silwer, Anders, *Flygets själ och vägen framåt*, Stockholm, 2011

¹⁰³ Ibid., s. 50.

¹⁰⁴ Ibid., s. 49.

¹⁰⁵ Santicola, J. Henry, *Centralized Control/Decentralized Execution: A valid tenet of airpower*, Carlisle, Pennsylvania, 2005

¹⁰⁶ Ibid., s. 14.

¹⁰⁷ Ibid., s. 15.

operationer klara ut vad som menas med vald ledningsmetod och hur den tar sig uttryck i organisationen.¹⁰⁸

En annan officer som forskat kring ledningsmetod inom luftmakt och ledning är Major John J. Schaefer III, USAF. Han sökte i sin uppsats motiv och stöd för centraliserad ledning och centraliserat genomförande.¹⁰⁹ Detta är dock inget som han finner något större taktiskt stöd i. Dock finns tillfällen när högre nivåer där Joint Force Commander (JFC) eller ännu högre befälsnivåer vill kontrollera strategiska effekter. Detta görs då även om taktisk effektivitet offras.¹¹⁰ Han redovisar i sin uppsats för hur United States Air Force (USAF) 1995 uppgraderade sina Air Operation Center (AOC) till vapensystem.¹¹¹ Jämförelsen mellan ett flygplan och AOC som två vapensystem med sina OODA loopar gör att förståelsen för centralisering av ledningen förstås när det gäller exempelvis nivån där JFC leder operationen. Hans slutsaster är att både centraliserat genomförande och decentraliserat genomförande har sina plaster i operationer. Bara för att teknologin medger att det är möjligt att centralleda innebär inte att det är det bästa. Snabba förlopp, externa restriktioner och operativa effekter kan göra att central ledning och centralt genomförande är att förorda eller kanske måste användas.¹¹²

Dessa slutsatser kan överföras till delar på luftvärnet i luftoperationer. De snabba förloppen, mandaten och effekter som enbart den med överblicken kan se, är skäl till att leda centralt även i genomförandet.

Överblicken och möjligheten att påverka från central nivå är något som teknologitvecklingen påverkar hela tiden. Vad detta innebär i praktiken kan till del märkas i ledningsmetoder vid tekniska truppdrag där informationsteknologin har en central roll. Hur utvecklingen inom informationsteknologin påverkar ledning specifikt har Michael Kometer, USAF, skrivit en artikel om. Denna artikel lyfter fram ett paradigmskifte inom ledning. Paradigmskiftet är inte att välja mellan centralisering eller decentralisering utan att ha förmågan att anpassa nivån av centralisering utefter situationen.¹¹³ Hans slutsats att system och doktriner måste ha insikt i just anpassningen av metod. Saknas detta kommer det att lämna beslutsfattare att välja mellan decentraliserad eller centraliserad ledningsmetod.¹¹⁴ Att kunna anpassa metoden och kontinuerligt ha inslag av båda metoder utan att renodla dem kommer vara en framgångsfaktor.

Luftvärnet i Sverige måste ha denna insikt. Våra reglementen och metodanvisningar måste på ett adekvat sätt ta hand om slutsatser som dessa och omsätta dem till ledningsmetoder för luftvärnet.

Som tidigare redovisats kommer denna uppsats till slutsatsen att luftvärnet skall ha uppdragstaktik och att ledningsmetoden kommer att vara centraliserad ledning.

---

¹⁰⁸ Santicola, J. Henry, *Centralized Control/Decentralized Execution: A valid tenet of airpower*, Carlisle, Pennsylvania, 2005, s. 15

¹⁰⁹ Schafer III, J. John, *Centralized Execution in the U.S. Air Force*, Leavenworth, Kansas, 2006

¹¹⁰ Ibid., s. 4.

¹¹¹ Schafer III, J. John, *Centralized Execution in the U.S. Air Force*, Leavenworth, Kansas, 2006, s. 15.

¹¹² Ibid., s.23.

¹¹³ Kometer, Michael. "The Strategy of Control: Centralized vs. Decentralized Control of US Airpower", *Defence Studies*, Vol. 3, Issue. 2, Summer 2003, s.36-63, Abstract

¹¹⁴ Ibid., s. 58

Genomförandet skall dock ledas med en blandning av decentralisering och centralisering. De centraliserade inslagen behövs och är nödvändiga. Samtidigt är decentraliseringen en förutsättning för att nå effekt. Detta är slutsaster baserade på de fakta som framkommit med det urval i litteratur som är gjort. Luftvärnets förutsättningar är de förutsättningar som gäller idag. Skulle dessa ändras så måste de slutsaster som är dragna i detta arbete ses över. På samma sätt måste ledningsmetoder och doktrinära inställningar till desamma kontinuerligt ses över. Vad som gällde igår kan vara obsolet imorgon.

I en situation när den överordnade chefen har bättre översikt och samma information som på lägre nivå, rubbas det traditionella balansproblemet mellan central styrning och lokal frihet. Lösningen har enligt tradition varit uppdragstaktik. Anslutning till nätverk rubbar till del denna balans. Skillnaden i information mellan högre och lägre nivå försvinner och kan denna nya situation användas som argument både för mer kommandostyrning och för mer decentraliserad ledning.¹¹⁵ Förändringen i denna traditionella balans blir i sig inget argument vare sig för det ena eller andra men ger anledning till att se över hur det svenska uppdragstaktikkonceptet kan förändras och om det behöver förändras.

Oaktat balansrubningen beskriven ovan så har uppdragstaktiken som alenarådande inom manöverteorin varit ifrågasatt. Lars Bergström har i sin uppsats ett stycke kring inspirationskällorna till den Svenska doktrinen.¹¹⁶

William S Lind har i mycket varit inspirationskälla när svenska doktrinen författas. Det finns dock andra vars teorier kan skönjas i våra doktriner. En som har en lite annorlunda syn på just manöverkrigföring och uppdragstaktik är Robert Leonhard. Leonhard diskuterar de två ledningsmetoderna uppdragstaktik och kommandostyrning. Till skillnad från Lind anser han inte uppdragstaktiken vara alenarådande för att uppnå god manöverteori.¹¹⁷

Leonhard anser att grunden för all manöverteori ligger på det psykologiska planet. Det är genom att analysera motståndaren och därigenom försöka påtvinga honom vår vilja vi skall segra. Varje handling som görs måste riktas mot motståndaren och hans vilja att fortsätta strida. Han går så långt att han menar att ett samövat förband inte är det viktigaste utan att det är chefen och hans stabs förmåga att tänka snabbare än motståndaren som är avgörande.

Manöverteorier, uppdragstaktik och ledningsmetoder är ett mångfacetterat ämne och beroende på inom vilken kontext det analyseras så finns det olika åsikter om hur tolkningen av begrepp skall göras och vilka metoder som är de rätta.

Sista strofen i John J. Schafers uppsats är något som är applicerbart både med stöd i MSD och i denna uppsats.¹¹⁸

”Successful future leaders will adapt the degree of centralized execution in their command and control model to fit their circumstances.”

---

¹¹⁵ Försvarshögskolan, *Uppdragstaktik, en ledningsfilosofi i förändring*, Stockholm, 2003, s. IV.

¹¹⁶ Bergström, Lars, *Luftmakt och manöverteori, mer än bara understöd*, Stockholm, 2006, s. 18.

¹¹⁷ Leonhard Robert, *The Art of Maneuver*, Novato, CA, 1991, s. 87f

¹¹⁸ Schafer III, J. John, *Centralized Execution in the U.S. Air Force*, Leavenworth, Kansas, 2006, s. 23.

3.1.1 Fortsatt forskning

Under arbetet med uppsatsen har ett antal frågor väckts. Några av dessa skulle vara intressanta att analysera genom ett fortsatt arbete. Nedan följer ett antal områden som anses som mest intressanta.

- En effektiv lufttrumssamordning och väl utformade uppdrag till en luftvärnsbataljon skulle teoretiskt ge handlingsutrymme åt en luftvärnsbataljonchef. Att analysera hur uppgifter ställs till luftvärnet och hur förhållningssättet till uppdragstaktik tar sig uttryck i ledningsnivån ovanför luftvärnet.
- Idag talas det om underrättelser som en tjänst i nätverk. Lägesbilder går teoretiskt och praktiskt att prenumerera på. Hur är forskningen inom verkansområdet? Kan verkan ses på liknande sätt som lägesbilder, som en tjänst i nätet?
- Dagens centraliserade ledning inom luftvärnet gör att underställda berövas stor del av det handlingsutrymme som skapar flexibilitet. Att se över hur uppgifter ställs och istället ta hand om den effekt som underställda överlämnar till högre chef. Hur ledningsprocesserna skulle se ut i ett sådant systemtänk och hur de nya uppgifterna skulle utformas är ett område som särskilt skulle intressera vid ett införande av nya system.

4 Referenser

Allied Air Component Command Headquarters. *Air Interoperability Handbook* (5th Edition). Ramstein: NATO. 2006.

Bergström, Lars. *Luftmakt och manöverteori, mer än bara understöd*. Stockholm: Försvarshögskolan. 2006.

Cedegren, Anders, Cedergren, Anders & Peter A. Mattson (red). *Uppdragstaktik En ledningsfilosofi i förändring: Uppdragstaktik - En underskattad kraft*. s. 1-18. Vällingby: Försvarshögskolan, s. 1-18. 2003.

Citino, M. Robert. *The German Way of War*. Lawrence: University Press of Kansas. 2005.

Clausewitz, von Carl. *Om kriget*. 3:e tryckningen. Borgå: Bonnier Fakta Bokförlag AB. 2006.

Creveld, van Martin. *Ledning i krig*. Stockholm: Försvarshögskolan. 2006.

Försvarshögskolan, Krigsvetenskapliga institutionen. *Uppdragstaktik, en ledningsfilosofi i förändring*. Stockholm: Försvarshögskolan. 2003.

Försvarsmakten, *Doktrin för gemensamma operationer*. Stockholm: Försvarsmakten. 2005.

Försvarsmakten, *Doktrin för luftoperationer*. Stockholm: Försvarsmakten. 2005.

Försvarsmakten, *Doktrin för markoperationer*. Stockholm: Försvarsmakten. 2005.

Försvarmakten, *Metodhandbok ledning Lvbataljon 3.0*. Version 3.0 red. Halmstad: Försvarmakten. 2007.

Försvarmakten, *Taktiskt koncept luftvärn*, Halmstad: Försvarmakten. 2005.

Försvarmakten, *Militärstrategisk doktrin*. Stockholm: Försvarmakten. 2011.

Karlsson, Lars, Uppdragstaktik såsom filosofi och/ eller ledningsmetod. i: *Uppdragstaktik, en ledningsfilosofi i förändring*. s. 157-174. Stockholm: Försvarshögskolan, 2003.

Kometer, Michael. "The Strategy of Control: Centralized vs. Decentralized Control of US Airpower." *Defence Studies*. s.36-63. Vol. 3, Issue. 2, Summer 2003.

Leonhard, Robert. *The Art of Maneuver*. Novato, CA: Presidio Press. 1991.

Lind, S. William. *Handbok i manöverkrigföring*. Colorado, USA: Westview Press. 2003.

Santicola, J. Henry. *Centralized Control/Decentralized Execution: A valid tenet of airpower*. Carlisle, Pennsylvania: U.S Army War College. 2005.

Schaefer III, J. John. *Centralized Execution in the U.S. Air Force*. Leavenworth, KANSAS: School of Advanced Military Studies. 2006.

Silwer, Anders. *Flygets själ och vägen framåt*, Stockholm: Kungliga Krigsvetenskapliga akademien. 2011.

USAF, *AIR FORCE DOCTRINE DOCUMENT 1*,
< <http://www.e-publishing.af.mil/shared/media/epubs/AFDD1.pdf>.> 2011.

Werrell, P. Kenneth. *Archie to SAM, A short Operational History of Ground-Based Air Defence*. Second edition. Alabama: Air University Press. 2005.

Widén, Jerker, Ångström, Jan. *Militärteorins grunder*. Stockholm: Försvarmakten. 2005.

Wilhelmsson, Jimmy. *Manövertänkande inom luftvärnsbataljonen?*, Halmstad: Luftvärnets stridsskola. 2009.